ЗВІТ

про стратегічну екологічну оцінку проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік

Чернігів - 2025

ЗМІСТ

Список основних виконавців 3

ВСТУП 4

1. Зміст та основні цілі проєкту Програми, його зв'язок з іншими документами державного планування 5

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо Програму не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень) 7

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу 29

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються проєкту Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом 31

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосується Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки 33

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків 37

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків 41

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка 43

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання плану заходів для довкілля, у тому числі для здоров'я населення 48

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності) 51

11. Резюме нетехнічного характеру 52

Список основних виконавців:

Атрощенко Олександр Анатолійович	-	заступник міського голови
Дементов Богдан Сергійович	-	начальник відділу екології управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
Дмитренко Василь Лук'янович	-	начальник управління земельних ресурсів Чернігівської міської ради
Ісаєнко Тетяна Анатоліївна	-	начальник відділу економічної політики та перспективного планування управління економічного розвитку міста Чернігівської міської ради
Калюжний Сергій Сергійович	-	начальник управління архітектури та містобудування Чернігівської міської ради
Малець Ольга Олександрівна	-	заступник начальника управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради
Чікірісова Світлана Володимирівна	-	головний спеціаліст відділу екології управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
Хольченков Володимир Єгорович	-	начальник управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення Чернігівської міської ради
Ярещенко Віталія Петрівна	-	заступник начальника управління – начальник відділу економіки підприємств комунальної власності та цінової політики управління економічного розвитку міста Чернігівської міської ради

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у регіональній політиці набуває концепція сталого розвитку, спрямована на гармонізацію економічної, соціальної та екологічної складових. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань у процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку регіонів та територіальних громад.

Здійснення стратегічної екологічної оцінки регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку». Даний закон був розроблений на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, спрямований на імплементацію Директиви 2001/49/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО), згідно базового закону – процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби – транскордонних консультацій), врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування.

Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів і програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу запланованої діяльності на довкілля та здоров'я населення, використовувати результати цього аналізу для нівелювання або пом'якшення екологічних наслідків у процесі планування на короткострокові та довгострокові періоди.

Метою стратегічної екологічної оцінки є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

Стратегічна екологічна оцінка проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік (далі – проєкт Програми) здійснювалася робочою групою з проведення стратегічної екологічної оцінки (СЕО) проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік, утвореною розпорядженням міського голови від 24.07.2025 № 55-р (далі – Робоча група) відповідно до вимог діючих нормативно-правових актів у цій сфері та з використанням методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 (зі змінами).

1. Зміст та основні цілі Програми, її зв'язок з іншими документами державного планування

Програма економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня та відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» підлягає проведенню стратегічної екологічної оцінки.

Програма розробляється з урахуванням норм Конституції України, законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постанови КМУ від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проєктів Бюджетної декларації та державного бюджету» (зі змінами).

Проєкт Програми є ключовим документом, який визначає розвиток територіальної громади в короткостроковій перспективі, підготовлений на виконання розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 08.08.2025 № 1038 «Про розроблення проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської області на 2026 рік» та розпорядження міського голови від 17.07.2025 № 54-р «Про розроблення проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік».

Основною ціллю проєкту Програми є реалізація у 2026 році пріоритетних завдань із забезпечення сталого функціонування всіх галузей та сфер життєдіяльності громади, сприяння забезпеченню оборони та безпеки, стабілізації економічної ситуації, розширення міжнародного співробітництва, подальше впровадження енергоефективних заходів, відновлення об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, підтримка ветеранів війни, сімей загиблих Захисників (Захисниць), внутрішньо переміщених осіб.

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку проєкт Програми базується на положеннях програмних документів, які діють на державному й регіональному рівнях, а саме:

– Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»;

– Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13.08.2024 № 940);

– Стратегія сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року, затверджена рішенням обласної ради від 18.12.2019 № 4-21/VII (в редакції рішення обласної ради від 14.03.2025 № 3-22/VIII);

– Програма охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки, затверджена рішенням третьої сесії обласної ради восьмого скликання від 26.02.2021 № 45-3/VIII.

Проєкт Програми готується за пропозиціями структурних підрозділів Чернігівської міської ради, з урахуванням пропозицій підприємств, установ та організацій міста, що задіяні у виконанні визначених завдань і заходів Програми.

Мета проєкту Програми полягає у забезпеченні комплексного відновлення та подальшого розвитку міста, а також у втіленні на місцевому рівні державної політики розвитку громад та територій України, що досягається через спільну реалізацію інтересів влади, громади та бізнесу.

У проєкті Програми відображені проблемні питання Чернігівської міської територіальної громади та реалізовані заходи 2025 року у сфері економічного та соціального розвитку, визначено пріоритети розвитку міста на 2026 рік.

Проєкт Програми тісно пов'язаний з діючими цільовими міськими програмами (перелік програм міститься у додатку 2 до проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік).

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо Програма не буде затверджена (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Чернігівська міська територіальна громада була утворена 12 червня 2020 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України №730-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Чернігівської області». Чернігівська міська територіальна громада охоплює лише місто Чернігів.

Чернігівська міська територіальна громада розташована на півночі Лівобережної України в поліській зоні.

Чернігів – адміністративний, промисловий і культурний центр Чернігівської області, розташований на правому березі річки Десна. У відповідності із Законом України «Про охорону культурної спадщини» Чернігів віднесений до категорії історичних міст.

На 01.01.2022 (останні статистичні дані) чисельність наявного населення міста складала 282,7 тис. осіб, що становило близько 45 % міського населення області.

За інформацією, яка міститься в реєстрі територіальної громади міста Чернігова, чисельність осіб, відомості про місце реєстрації яких занесено до відомчої інформаційної системи «Реєстр територіальної громади» Державної міграційної служби України, станом на 01.10.2025 становить 244,2 тис. осіб.

Місто Чернігів являє собою компактну планувальну структуру, що сформувалась на правобережжі р. Десна неподалік від столиці країни − міста Києва та міжнародних аеропортів «Бориспіль» та «Київ (Жуляни)», а також поруч з міжнародною трасою Е-95 Європа-Азія.

Основними видами діяльності суб'єктів господарювання міста є надання послуг, роздрібна та оптова торгівля, виробництво промислової продукції. Найбільше у місті виробляють промислової продукції підприємства переробної промисловості. Галузями, які визначають розвиток промислового виробництва та мають у галузевій структурі переробної промисловості найбільшу частку виробленої продукції, є виробництво харчових продуктів та напоїв, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, виробництво автотранспортних засобів. В місті розвинене складське господарство, що забезпечує зберігання продукції, обслуговування галузей матеріального виробництва.

У Чернігові зосереджений значний туристичний потенціал: це пам'ятки історії, архітектури та пам'ятки, пов'язані з життям і діяльністю видатних діячів минулого.

Російське вторгнення в Україну призвело до серйозних негативних наслідків, в тому числі екологічних, для Чернігівської області загалом та міста Чернігів зокрема, – це забруднення атмосферного повітря, ґрунтів і водойм, підтоплення територій, знищення і пошкодження об'єктів природно-заповідного фонду, виникнення лісових пожеж тощо.

Перелік потенційно небезпечних об’єктів та об’єктів підвищеної небезпеки, розташованих на території м. Чернігова

№ з/п	Назва потенційно небезпечного об’єкта	Оператор об’єкта	Вид небезпеки об’єкта
1	Пункт газопостачання	КНП «ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ЛІКАРНЯ» ЧОР	кисень
2	АГЗП	ТОВ «АВАНТАЖ-7»	зріджені займисті гази
3	АЗС	ТОВ «ПЕТРОЛ КОНТРАКТ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
4	БАЗС	ТОВ «АСТРА»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
5	БАЗС	ТОВ «АСТРА»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
6	АЗС №15	ТОВ «ОККО – ДРАЙВ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
7	АЗС №25/005	ПАТ «УКРНАФТА»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
8	АЗК	ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
9	АЗС №46	ТОВ «ОККО – ДРАЙВ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
10	АЗС №14	ТОВ «ОККО – ДРАЙВ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
11	АЗК	ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
12	АЗС «ЧАС»	ТОВ «ТС»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
13	АЗК	ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
14	АЗС №16	ТОВ «ОККО – ДРАЙВ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива

15	АЗК	ТОВ «ПАНТЕРА ПЛЮС ЛТД»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
16	АЗК	ТОВ «ПАНТЕРА ЛТД»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
17	АГЗП	ТОВ «МЕБЛЕВА ФАБРИКА «УКРАЇНА»	зріджені займисті гази
18	АЗК №23-02 «Миру»	ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
19	Виробничі потужності	ЧВ ПРАТ «АБІНБЕВ ЕФЕС УКРАЇНА»	безводний аміак, зріджені займисті гази, суміші гіпохлориду натрію, нафтопродукти та альтернативні види палива

Атмосферне повітря

Обсяги викидів в атмосферне повітря міста Чернігова пересувними джерелами з 2005 року до 2015 року зменшились на 41 %. Починаючи з 2016 року інформація про викиди забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення за регіонами органами державної статистики не розробляється. Забруднюючі викиди стаціонарними джерелами з 2016 року також демонструють тенденцію до скорочення.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
у м. Чернігові у 2016-2024 роках

Найменування показника	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Стаціонарними джерелами, тис. т	18,5	13,0	13,2	11,5	7,0	9,0	2,5	1,8	2,5

У зв’язку з призупиненням формування та оприлюднення статистичної інформації відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-XI «Про захист інтересів суб’єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», органи державної статистики не отримали в повному обсязі інформацію про викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів за 2024 рік.

Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (звітування за формою №2-тп (повітря) (річна).

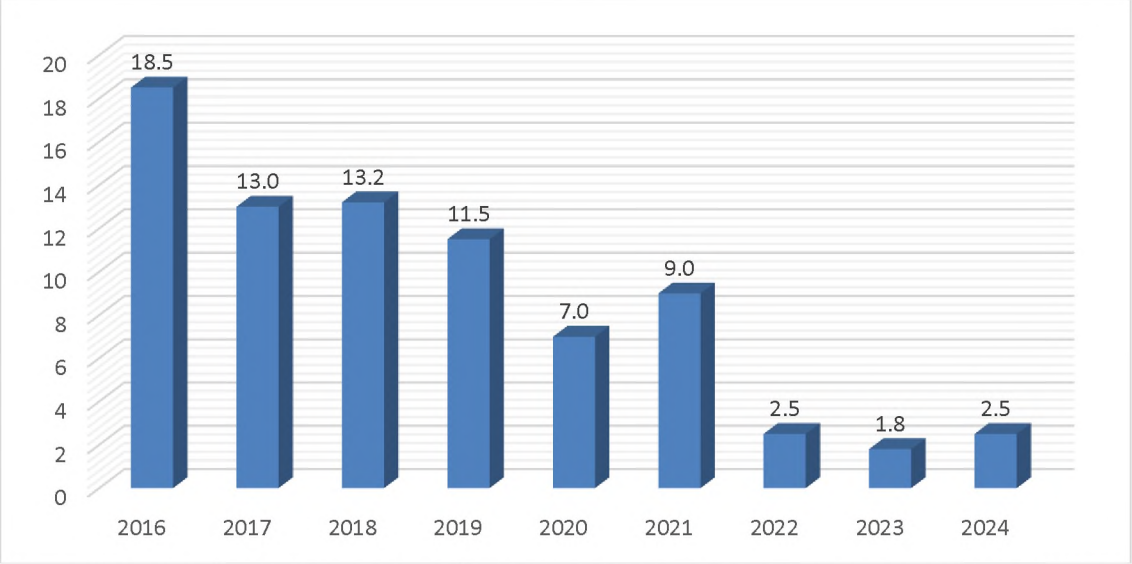

Рис. 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, тис. т

За попередньою інформацією на один квадратний кілометр території міста у 2023 році в середньому потрапило близько 32 тон шкідливих речовин.

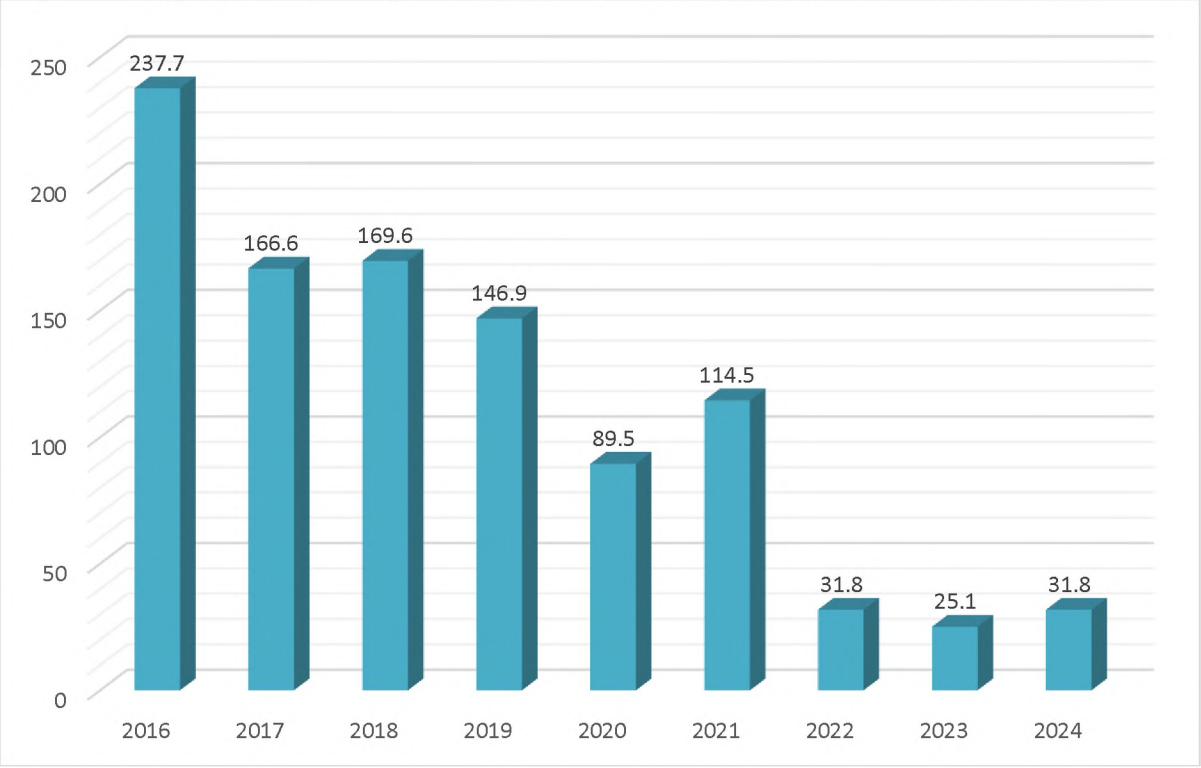

Рис. 2. Щільність викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел в атмосферне повітря у 2024 році, т на кв. км

Викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, у 2024 році становили, відповідно, 1,18 тис. т та 0,77 тис. т.

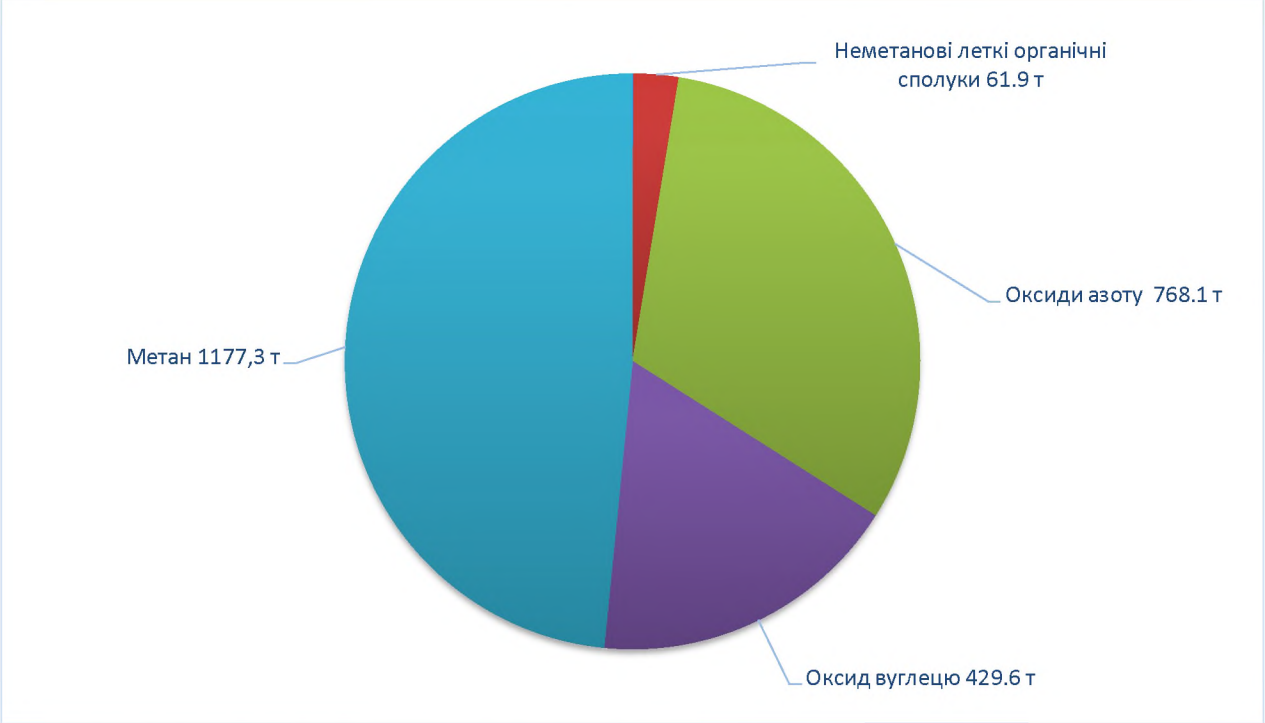

Рис. 3. Структура викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у 2024 році

Крім вище зазначених речовин, в атмосферу у 2024 році викинуто 625,7 тис. т діоксиду вуглецю (CO_2), який суттєво впливає на зміну клімату.

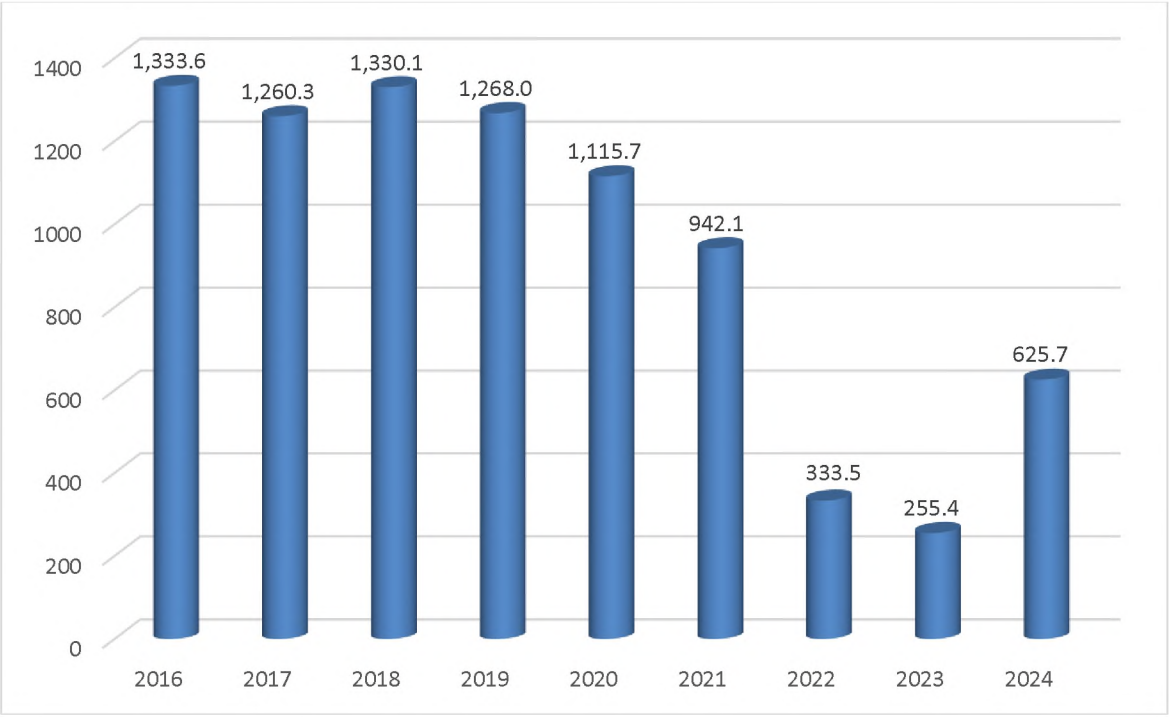

Рис. 4. Динаміка викидів діоксиду вуглецю (CO_2) в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис. т

У 2020 році (відповідно до останніх статистичних даних) містом скорочено на 16 % викиди CO_2 по відношенню до базового рівня (2008 рік), хоча житловий

фонд зріс на 856,8 тис.м2 (введено в експлуатацію за 2009-2020 роки), а кількість зареєстрованого транспорту збільшилась на 36,8 %.

Зведений розрахунок зменшення викидів CO_2 до 2020 року

Сектори	Всього викидів у базовому 2008 р., т/рік	Всього викидів у 2020 р., т/рік	Зменшення викидів CO_2, %
АТ «Облтеплокомуненерго»	148 162	115 719	-21,90 %
Населення	463 125	412 268	-10,98 %
Бюджетні установи	55 144	46 445	-15,77 %
Житлово-комунальне господарство	125 593	84 646	-32,60 %
Транспорт	497 356	422 633	-15,02 %
Всього	1 289 380	1 081 711	-16,11 %

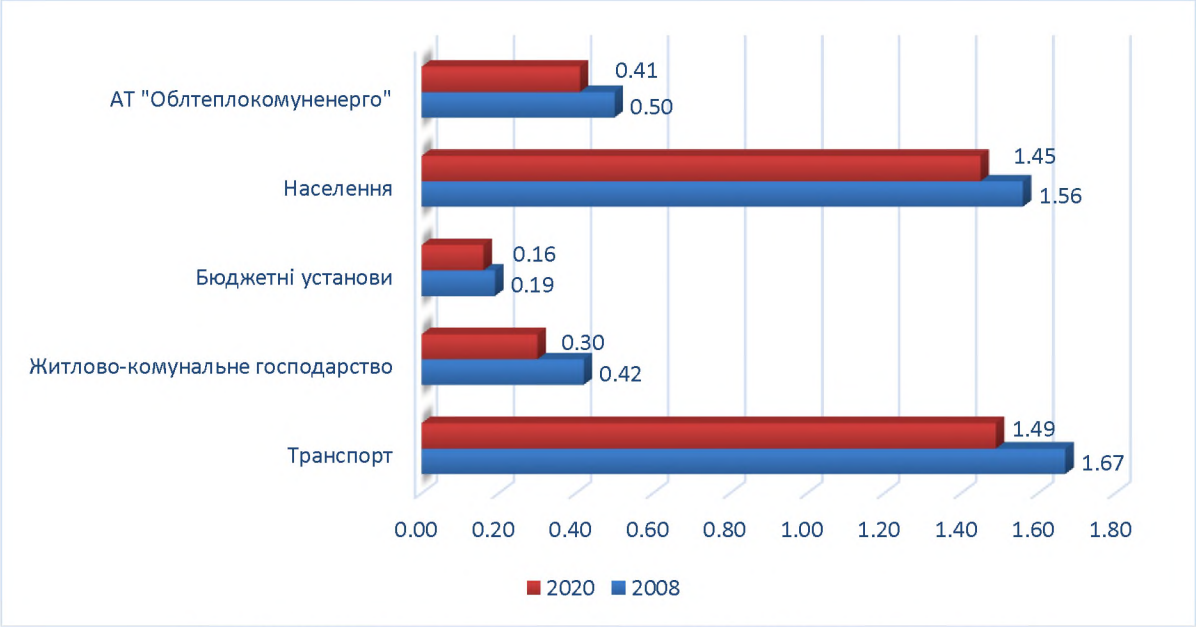

Рис. 5. Динаміка викидів CO_2, т/рік CO_2 на мешканця

За даними суб'єктів моніторингу, результати проведених в 2024 році досліджень стану атмосферного повітря свідчать про незадовільний стан основних компонентів довкілля. Збільшення викидів в атмосферне повітря за 2024 рік спостерігається, у тому числі, у зв'язку з перебоями в постачанні електроенергії (обмеження/відсутність електропостачання), що призвело до значного збільшення використання резервних джерел живлення, зокрема генераторів бензинового та дизельного типу дії.

Клімат

Чернігівська міська територіальна громада розташована у вологій помірно теплій агрокліматичній зоні. Клімат даної території формується під впливом інтенсивного західного (Атлантичного) переносу повітряних мас та є помірно-континентальним, м'яким, достатньо вологим.

Для даної території характерні підвищена вологість, помірні температури та достатня кількість атмосферних опадів. Взимку, періодичні вторгнення мас арктичного та сибірського холодного повітря приносять похолодання та суху погоду, яка встановлюється з листопаду до кінця березня. Зима здебільшого малосніжна, у більшості років стійка, порівняно тепла. Літо тепле й помірно вологе.

В місті переважають західні та південно-західні вітри, які достатньо зволожують територію. Протягом року найбільша місячна кількість опадів припадає на квітень - червень, найменша – на січень - березень.

Середньорічна температура повітря становить 6-8° тепла. За останні 10 років спостережень виявляється чітка тенденція до підвищення середньорічної температури повітря, головним чином за рахунок зимових місяців.

Середня температура найтеплішого місяця (липень) складає +19 ºС, а найхолоднішого (січень) -5 ºС, але в окремі роки температура повітря помітно відхиляється від цих величин. Абсолютний максимум температури повітря спостерігався у серпні 2010 року і становив 38,0ºС тепла, абсолютний мінімум у січні 1987 року досягав відмітки 36,0ºС морозу.

Річний розподіл напрямків вітру нерівномірний. Найчастіше повторюються західні та північно-західні вітри. В холодний період року переважають вітри західного та південно-західного напрямків, а в теплий – західного та північно-західного. Середня річна швидкість вітру становить 15-16 м/с. Найбільші середньомісячні швидкості вітру спостерігаються в холодний період року з листопада по січень, а найменші – в серпні. Протягом року може спостерігатися до 6 днів з максимальною швидкістю вітру 20 м/с і більше.

Клімат Чернігова в 2024 році													
Показник	Січ.	Лют.	Бер.	Квіт.	Трав.	Черв.	Лип.	Серп.	Вер.	Жовт.	Лист.	Груд.	Рік
Середній максимум, °C	5,4	10	24,6	26,2	29,1	31,7	36	35,6	31,3	23,4	12,2	6,1	22,6
Середня температура, °C	−4,6	2,2	4,2	11,6	14,9	20,5	22,8	20,7	18,6	9,4	2,3	−0,1	10,2
Середній мінімум, °C	−20	−5,9	−7,5	−3,1	−0,6	11,2	11	9,6	5,1	−1,5	−7,3	−7,4	−1,4

Водні ресурси

Гідрографічна сітка території Чернігівської міської територіальної

громади належить до водозбірного басейну річки Десна та представлена річками, природними водоймами (озерами) та штучними водоймами (ставками).

Основним і найбільшим водотоком на території громади є річка Десна, яка протікає на південно-східній та південній околиці міста.

Річка Десна – лівобережна притока р. Дніпро першого порядку, відповідно до класифікації річок України відноситься до великих річок. Загальна довжина річки становить 1130 км, з яких в межах України – 575 км (за інформацією геопорталу «Державний водний кадастр: облік поверхневих водних об'єктів» – 594 км).

Територією м. Чернігів р. Десна протікає в напрямку зі сходу на південь протяжністю орієнтовно 12 км.

Десна – типова рівнинна річка, має змішаний тип живлення, переважно атмосферний. В загальному об'ємі річкового стоку на долю снігового живлення приходиться біля 50 %, дощового – 30 %, підземного – 20 %.

Характерним для режиму р. Десна та її приток є чітко виражена весняна повінь, низька літня межень, що інколи переривається дощовими паводками, та дещо підвищене стояння рівнів води восени внаслідок дощів та взимку через відлиги. У період весняної повені спостерігаються найбільші підйоми рівнів води – вода виходить на заплаву, річка проносить 40-80 % річного стоку.

На території України р. Десна не зарегульована (ставки і водосховища на річці не будувалися), завдяки чому підтримується оптимальний гідрологічний режим та забезпечується фільтрація та самоочищення води.

На ділянці до м. Чернігова русло нестійке, звивисте, утворює багато мілин, кіс і перекатів, його ширина 130-200 м, максимальна – 450 м, переважаючі глибини 2-4 м. Швидкість течії змінюється від 0,4 до 1,0 м/с.

Заплава біля м. Чернігів здебільшого двостороння, ширина долини коливається в межах 3-10 км, середня ширина долини 4-5 км. Більша частина заплави покрита луками та широколистяними лісами.

У заплаві р. Десна на південно-східній околиці міста розташовано ряд озер, найбільші з яких − озера Глушець та Магістратське.

Внаслідок того, що режим рівнів озер не є постійним, дані про їх чисельність та основні характеристики постійно змінюються.

Відповідно до інвентаризації водних об'єктів Чернігівської області (2021р.), на території міської ради у заплаві р. Десна знаходиться 9 природних озер сумарною площею 89,2 га.

Також, за наявною інформацією, на території Чернігівської міської ради знаходяться п'ять неруслових ставків площею більше 0,5 га.

На території Чернігівської міської ради протікають дві правобережні притоки р. Десна першого порядку – р. Білоус та р. Стрижень, які паспортизовані.

Річка Стрижень належить до басейну р. Десна, є її правобережною притокою першого порядку та, відповідно до класифікації річок України, відноситься до малих річок.

Довжина річки складає 32,4 км, площа водозбору 158 км^2. Загальна довжина річки в межах міста – орієнтовно 9 км. Протікає в напрямку з півночі на

південь та в межах міста (вул. Берегова) впадає в р. Десна. Річка Стрижень зазнає значного антропогенного навантаження, оскільки є приймачем стічних дощових та талих вод майже з усієї території населеного пункту.

Річка не має приток довжиною більше 10 км. Коефіцієнт густоти річкової сітки, без врахування річок з довжиною менше 10 км, складає 0,21 км/км^2.

Норма стоку річки складає 14,0 млн м^3, стік маловодних років забезпеченістю 75 і 95 % – відповідно 9,39 млн м^3 і 5,53 млн м^3.Стік річки зарегульований, в межах м. Чернігів побудовано 3 руслові ставки.

Річка Білоус належить до басейну р. Десна, є її правобережною притокою першого порядку та, відповідно до класифікації річок України, відноситься до малих річок. Басейн річки розташований в межах Чернігівської області.

Загальна довжина річки становить 57 км. Протікає західною околицею м. Чернігів в напрямку з півночі на південь.

Річка має 5 приток довжиною більше 10 км. Коефіцієнт густоти річкової сітки, без врахування річок з довжиною менше 10 км, складає 0,23 км/км^2.

Норма стоку річки складає 40,9 млн м^3, стік маловодних років забезпеченістю 75 і 95 % – відповідно 24,7 млн м^3 і 12,6 млн м^3.

Стік річки зарегульований, але в межах м. Чернігів та околицях на р. Білоус ставки відсутні.

Річка зазнає значного антропогенного навантаження, є приймачем зворотних (стічних) вод КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради.

Річка Десна має велику природну інтенсивність переформування берегів. Через значну розгалуженість та звивистість (мандрування) русла виникає водна ерозія, яка призводить до постійного розмиву та руйнування берегів. На деяких ділянках річки спостерігається тенденція до природного спрямлення (прориву) русла. Однією з ділянок, де зафіксовано інтенсивне переформування берегів, є частина лівого берега р. Десна на околиці м. Чернігів (мікрорайон Бобровиця).

Загальний забір води по місту за останні 14 років скоротився в середньому на 40 %, проте значне скорочення відбулось в 2022 та в 2023 роках. В 2024 році забір води значно збільшився порівняно з 2023 роком.

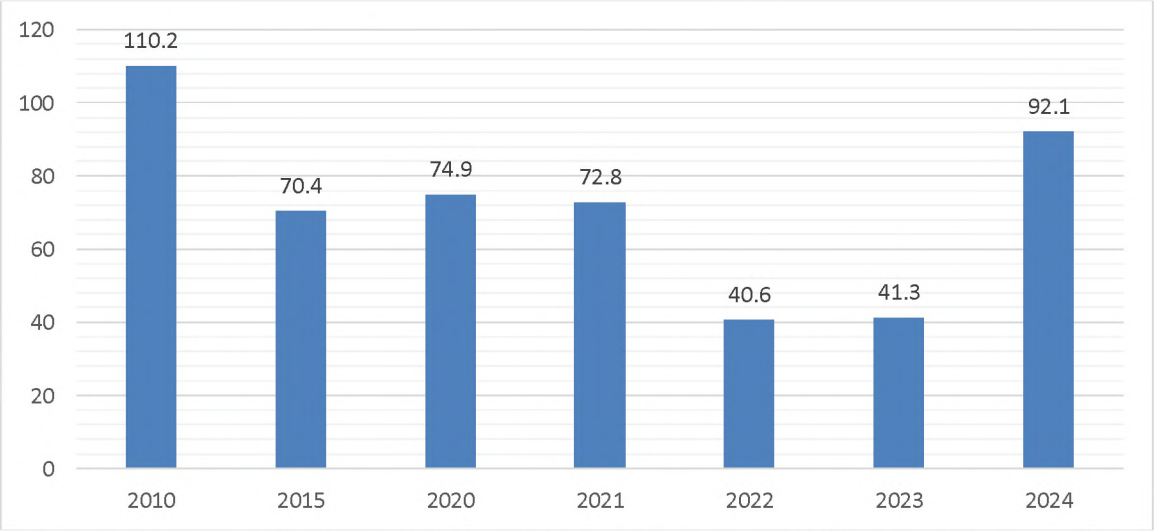

Рис. 6. Динаміка загального забору води у місті Чернігові, млн м^3

Динаміка забору води з підземних вод протягом аналізованого періоду в місті спадає – за 14 років він скоротився в середньому на 45 %.

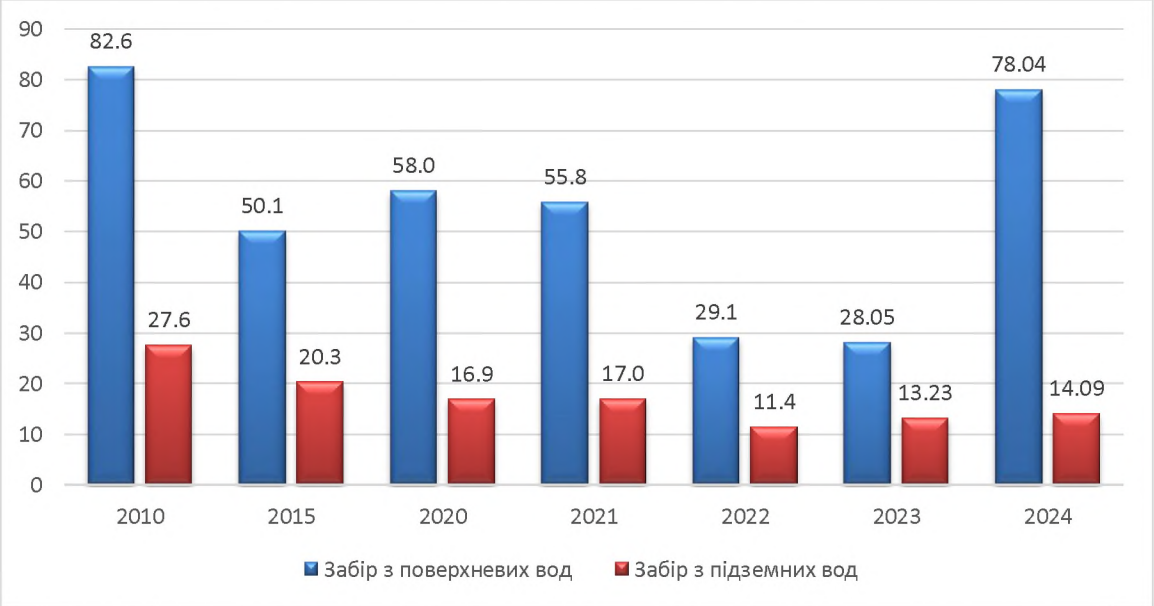

Рис. 7. Динаміка забору води з поверхневих і підземних вод, млн м^3

Стан забруднення поверхневих водних ресурсів у межах міста (річки Десна, Стрижень та Білоус) обумовлений як природними так і техногенними факторами. Так, у вересні 2024 року до річки Десна з її притоки річки Сейм з території РФ надійшли води, забруднені органічними речовинами. Наслідком цього стало різке зниження кількості розчиненого у воді кисню, що у свою чергу викликало масовий мор риби та інших представників річкової фауни.

За результатами лабораторних досліджень проб води з річки Десна від гирла річки Сейм до м. Чернігів були здебільшого зафіксовані зниження рівня кисню, перевищення вмісту марганцю та заліза (вказані перевищення по цих речовинах є типовим для даної пори року).

За результатами вимірювань пріоритетних забруднюючих речовин проб води річки Десна, перевищень екологічних нормативів якості за вмістом пестицидів, поліароматичних вуглеводнів, летких органічних сполук, а також важких металів не було виявлено.

При цьому важливо відмітити позитивну динаміку від насичення киснем води на ділянці річки Десни поблизу Чернігова. У точках здійснення аерації вміст розчиненого кисню у воді збільшувався вдвічі. Забруднення поступово розбавлялося.

Підземні води є джерелом забезпечення комунально-побутових потреб міста, зазнають техногенного впливу.

Найбільшим споживачем води в місті є промисловість (в т. ч. теплогенерація, водопостачання та водовідведення) – її частка в загальному заборі коливається в межах 80-85 % (рис. 8). Другим за величиною споживачем є комунальне господарство (частка в межах 15-20 %).

Галузева структура використання води в м. Чернігові у 2024 році

Показник	2024 рік, млн м^3
Промисловість (в т. ч. поверхневі води)	80,48
Комунальне господарство	9,87
Інші галузі	0,83

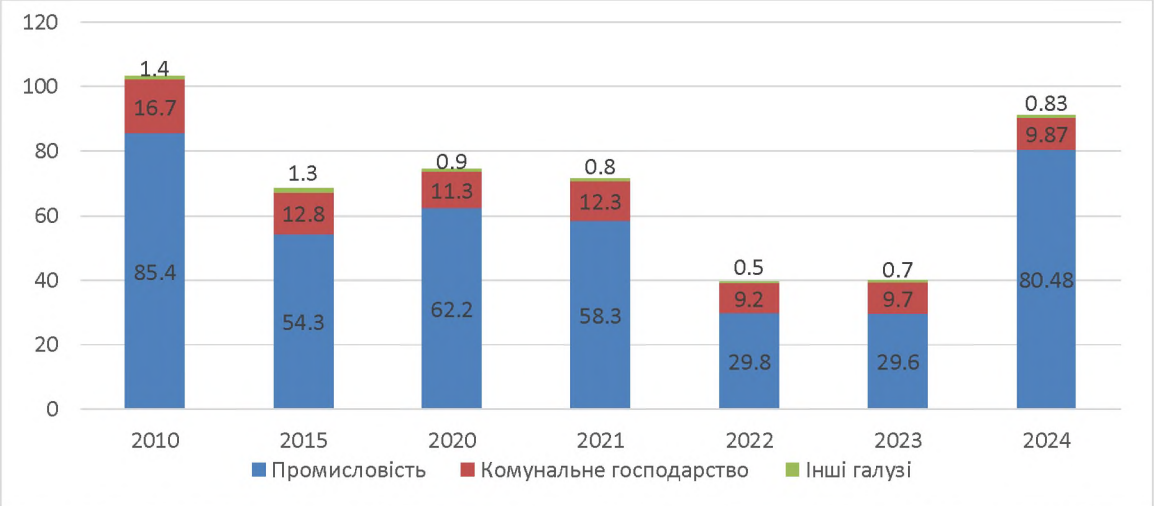

Рис. 8. Галузева структура використання води у місті Чернігові

У загальному об'ємі скиду зворотних вод найбільшу частку займають нормативно чисті без очистки води – 75-85 %. Частка нормативно очищених вод значно зросла з 4 % у 2021 році до 15 % у 2024 році, це відбулось за рахунок переходу категорії забруднених вод в категорію нормативно очищених вод.

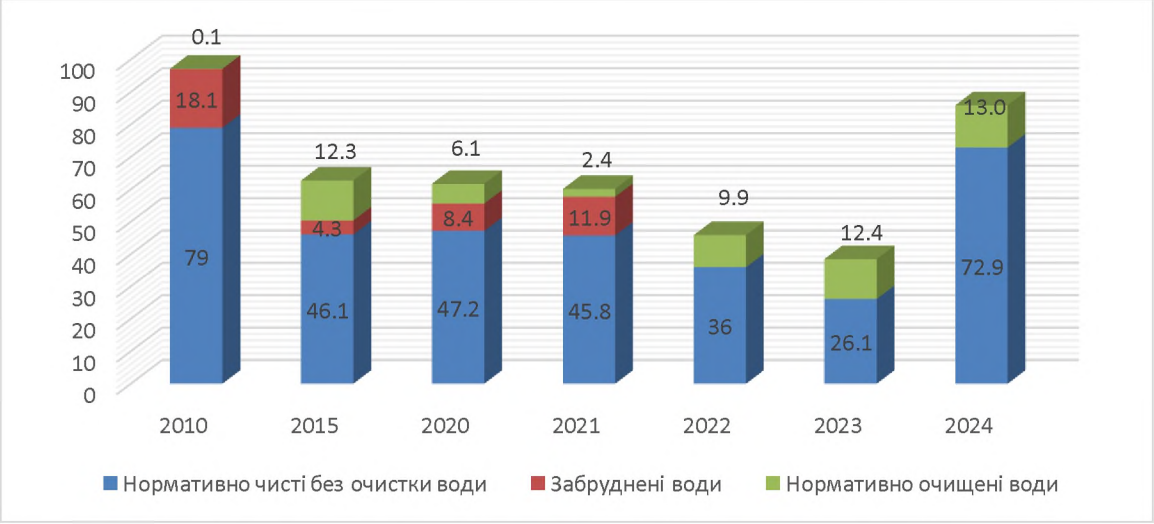

Рис. 9. Структура скидів зворотних вод у водні об'єкти міста, млн м^3

Основні проблеми при очищенні зворотних вод виникають на комплексах очисних споруд, які експлуатуються комунальними підприємствами. Загалом ці проблеми пов'язані зі зношеністю обладнання та обмеженістю коштів на проведення поточних ремонтних робіт чи реконструкції в цілому. На території Чернігівської міської територіальної громади ці проблеми ретельно досліджуються та вирішуються.

Земельні ресурси та ґрунти

У відповідності із Законом України «Про охорону культурної спадщини» Чернігів включений до категорії історичних міст.

У місті розташовані організації та установи міського і обласного значення, фінансово-кредитні та інформаційно-консультативні заклади та інші організації і підприємства сфери бізнесу (послуги, торгівля, виробництво).

Територія міста, в межах, затверджених Верховною Радою України (постанова № 872-XIV від 08.07.1999), складає 7856,3 га.

Основним діючим на сьогодні містобудівним документом для м. Чернігова є генеральний план, розроблений інститутом «ДІПРОМІСТО» у 2002 році і затверджений рішенням десятої сесії двадцять четвертого скликання Чернігівської міської ради від 25.12.2003.

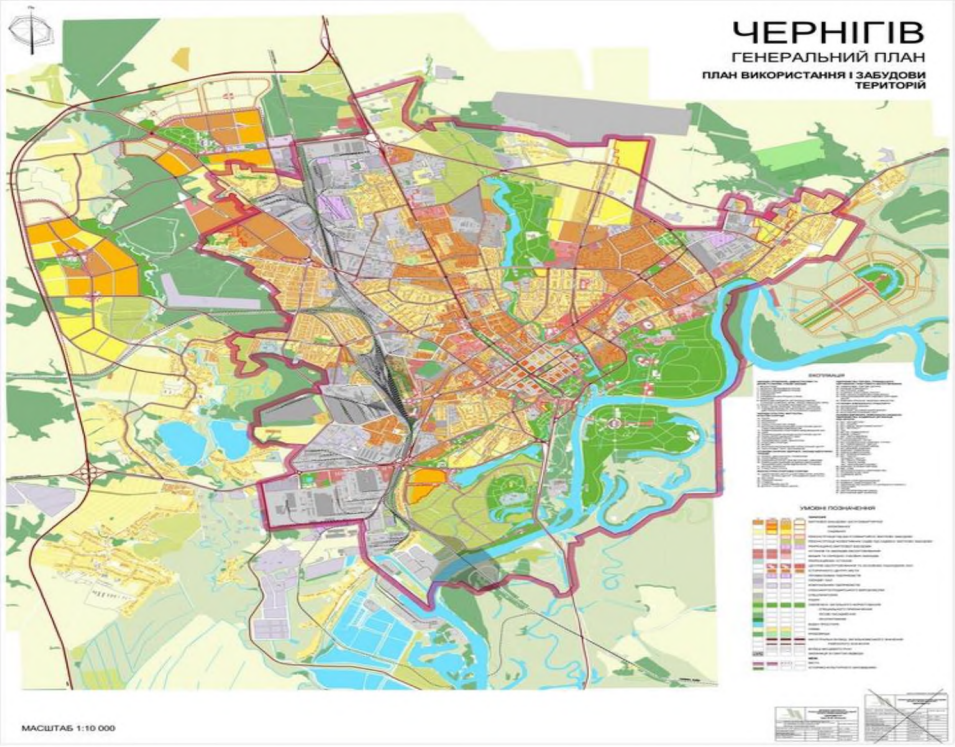

Згідно з генпланом м. Чернігова чисельність населення на проєктний період прийнята 290,0 тисяч осіб.

Аналіз територіальних ресурсів показав, що в місті майже вичерпані вільні території, придатні для житлового будівництва.

Для розміщення всіх видів забудови необхідно орієнтовно 1,2 тис. га, із яких: 0,5 тис. га – територіальні ресурси, що розташовані в існуючих межах міста, 0,7 тис. га – за його межами.

Вибрані напрямки територіального розвитку міста: на північний захід – район «Масани», на захід – район «Новий Білоус» і на схід – район «Бобровиця».

Планувальна стратегія розвитку центральної частини міста полягає в збереженні і розвитку структурних регулярних кварталів, унікальних містобудівних комплексів та комплексів відкритих просторів.

Промислова зона міста включає 8 промислових районів. Промислові підприємства, в основному, розміщені вздовж залізничної колії. Генеральний план передбачає: передислокацію ряду об’єктів із сельбищної зони житлової

забудови в промислову зону, виходячи з планувальних та екологічних міркувань, а також використання наявних територіальних резервів для можливого розміщення індустріальних технопарків, підприємств малого та середнього бізнесу, гаражів.

Ландшафтно-рекреаційна зона формується за рахунок існуючих лісових насаджень, лісопарків Кордівка та Ялівщина, луків в заплаві Десни і планувально пов'язана з приміськими зеленими насадженнями, створюючи єдину розгалужену систему.

Відповідно до генерального плану на період до 2025 року передбачається розміщення житлового будівництва в обсязі 2,1 млн м^2 загальної площі квартир.

При реалізації цих обсягів будівництва житловий фонд міста, з урахуванням вибуття, з різних причин, існуючого житлового фонду – 75,0 тис. м^2 загальної площі, зросте у 1,4 рази (з 5,20 млн м^2 до 7,25 млн м^2).

На території м. Чернігова відсутні поклади корисних копалин.

Природно-заповідний фонд та Смарагдова мережа

Збереження біологічного різноманіття є одним з пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід'ємною складовою збалансованого економічного й соціального розвитку.

Місто Чернігів являє собою компактну планувальну структуру, що сформувалась на правобережжі р. Десна. Основними складниками природного ландшафту м. Чернігова є території, які зберегли близький до природного характер ділянки, які мають зелені насадження, природні водойми і виконують різні екологічні функції. Такими територіями в межах міста є заплава річки Десни та схили її високого правого берега, території природно-заповідного фонду, сквери, парки, лісопарки та ділянки зелених насаджень.

В орфографічному плані територія Чернігова розташована в східній частині чернігівського Полісся на правобережжі річки Десни, у зоні сполучення долини річки з Любеч-Чернігівською моренно-зандровою рівниною. Ця рівнина займає більшу частину території Чернігова, уздовж правого берега річки Десни. Вона характеризується значним розчленуванням рельєфу. В межах міста моренно-зандрова рівнина розчленована річковими долинами двох правих приток річки Десни – річок Стрижень і Білоуса. До схилів цих річкових долин приурочена ярусно-балочна сітка

Особлива цінність міського середовища – наявність значної кількості пам'яток історії і культури, унікальних архітектурних ансамблів, які знаходяться в нерозривному зв'язку з оточуючим ландшафтом, що надає місту неповторності і своєрідності.

На території міста розташовані регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» площею 168,7 га, який є частиною природно-заповідної зони Чернігівської області. Парк має велике значення як осередок збереженої природи в міській зоні, відіграє значну гідрологічну, біологічну та екологічну роль. Є особливо цінним для підтримування біо- і ландшафтного розмаїття міста.

На території ландшафтного парку «Ялівщина» розташований лісовий заказник «Ялівщина», а також ботанічна пам'ятка природи «Сосна Василя Ялоцького».

Близько 50 % території міста охоплені зонами охорони пам'яток архітектури (охоронні зони заповідника і окремих пам'яток архітектури, зона регулювання забудови, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, зона ландшафту, що охороняється, затверджені рішеннями Чернігівського облвиконкому № 90 від 24.04.1989).

Гідрологічні пам'ятки природи місцевого значення в системі заповідних територій Чернігова – це заплавні деснянські озера Глушець та Магістратське, які мають відповідне водоохоронне, стабілізуюче та рекреаційне значення. Озеро Глушець (площа 40 га) розташовано на лівому березі Десни та є найбільшим в околицях Чернігова. Його довжина по зовнішньому берегу перевищує 2 км, ширина – до 200 м, середня глибина – близько 2 м. Південний берег майже всюди має гарні підходи до води, північний – заболочений, тут формуються угруповання з кугою озерною та рогозом широколистим.

Озеро Магістратське (площа 63 га) – старовинне мальовниче озеро на лівобережній заплаві р. Десни, оточене листяним лісопарком, водозахисною зеленою смугою насаджень тополі білої та осики віком понад 30 років. Озеро Магістратське через суміжне з ним озеро Гусятник має зв'язок з озером Глушець, утворюючи з ним єдину озерну систему, яка має важливе водоохоронне й водорегулююче значення.

У межах міста також розташовані заповідне урочище «Святе», 2 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – «Болдина Гора» і «Міський сад» (Центральний парк культури і відпочинку), а також 17 ботанічних пам'яток природи (окремі дерева або групи дерев) – Багатовіковий дуб (вул. Олександра Довженка), Багатовіковий дуб (вул. Олега Міхнюка), Багатовіковий дуб (парк ім. Коцюбинського), Багатовіковий дуб (урочище «Святе»), Багатовікові дуби (вул. Коцюбинського), Багатовікові дуби (урочище «Святе»), Віковий дуб (вул. Коцюбинського), Віковий дуб (вул. Магістратська), Віковий дуб (вул. Василя Тарновського), Вікові дерева бувшої садиби Г. М. Глібова, Група багатовікових дубів (вул. Шевченка, 97), Група багатовікових дубів (вул. Шевченка, 95), Група багатовікових дубів (урочище «Маліїв Рів»), Група багатовікових дубів (Центральний парк культури і відпочинку), Група вікових насаджень, Сосна Василя Ялоцького, Старовинна ялинова алея.

Заповідне урочище «Святе» – це старовинне мальовниче лісове урочище на краю борової тераси Десни зі старими ділянками сосни звичайної, дуба звичайного, з видами різнотрав'я та окремими багатовіковими деревами. На піщаних ділянках формуються угруповання соснового лісу злакового. Це своєрідна історична пам'ятка природи, залишок древніх чернігівських пралісів, які оточували місто.

У Чернігові статус парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення отримали дві території, які мають важливе рекреаційне, екологічне та історичне значення.

Парк-пам'ятка «Болдина гора» – старовинний парк, заснований на високому гористому плато над древньодеснянською заплавою, яка починається майже від самого Валу і носить назву Болдиних гір. Частково територія парку входить до складу національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». Піднімаючись над заплавою Десни й охоплюючи її

широкою дугою, Болдині гори є природною домінантою чернігівського ландшафту. Тут розміщено курганний комплекс – один із найбільших некрополів IX-XI ст., який складається з 6 курганних груп, які визначали заселену територію міста.

Парк-пам'ятка «Міський сад» – старовинний парк, який охоплює частину тераси та заплави р. Десна, з багатовіковими деревами дуба звичайного, липи серцелистої, клену гостролистого, ялини європейської та низкою інших декоративних насаджень. Парк закладено у XVIII ст. на базі природного лісу.

Смарагдова мережа – це мережа, що включає Території Особливого Природоохоронного Інтересу (Areas of Special Conservation Interest, ASCI). Смарагдова мережа Європи створюється на виконання Конвенції про охорону флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція). Процес створення Смарагдової мережі «Emerald Network» успішно впроваджується в багатьох країнах Європи, мережу розробляють та затверджують на міжнародному рівні 12 країн, серед них країни Східної Європи, Кавказу, Балкан, а також Марокко та Норвегія.

Смарагдова мережа складається із смарагдових об'єктів. Смарагдовий об'єкт – це природна територія, на якій розповсюджені зникаючі та цінні види рослин і тварин, які мають міжнародне значення і перелічені в Резолюції № 6 (1998 р.) Бернської конвенції, а також містить природні середовища існування (оселища), які перелічені в Резолюції№ 4 Бернської конвенції.

Україна приєдналась до процесу створення Смарагдової мережі, почала розробляти мережу починаючи з 2009 року, коли реалізовувалась трирічна Спільна програма Європейського Союзу та Ради Європи щодо підтримки розширення принципів мережі NATURA-2000 через Смарагдову мережу у Східній Європі та Південному Кавказі.

У 2015 році природоохоронці розпочали роботу з обґрунтування створення в долині Десни та її приток – р. Сейм, р. Снов територій Смарагдової мережі. У 2016 році Постійний комітет Бернської конвенції затвердив переліки об'єктів Смарагдової мережі Європи для України, який складається з 271 територій площею 6,2 млн га або близько 10 % території України.

У суббасейні річки Десна в межах України Радою Європи затверджено 22 території Смарагдової мережі, в тому числі на території Чернігівської міської територіальної громади розташована територія Смарагдової мережі UA0000054 Nyzhnie Podesennia.

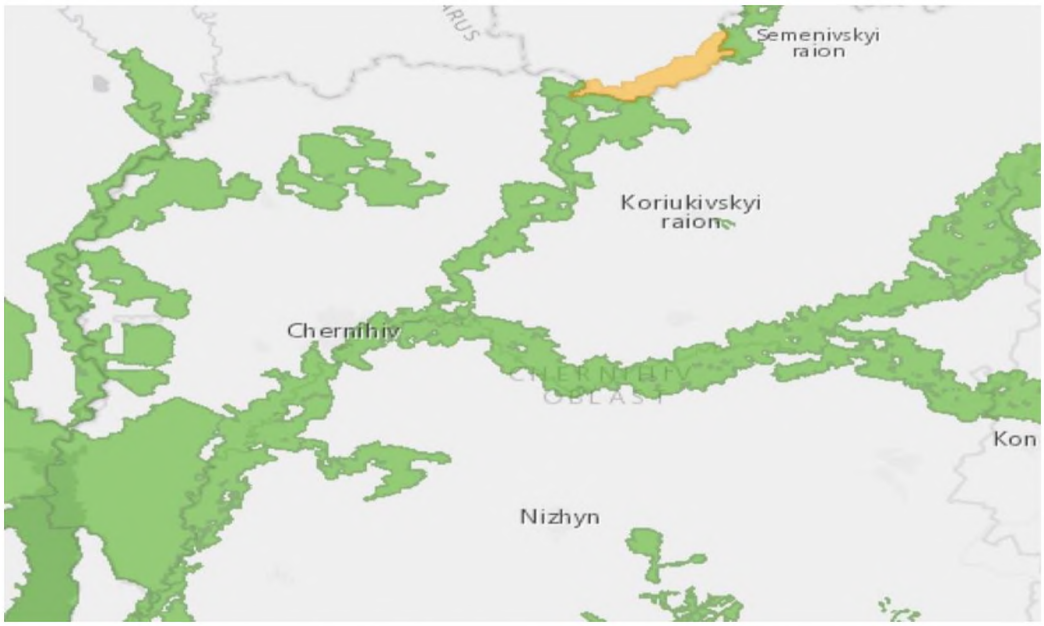

Території Смарагдової мережі в басейні Десни

Територія Смарагдової мережі UA0000054 площею 73 897 га не належить до території природно-заповідного фонду. Проте, існує необхідність забезпечення збереження у довгостроковій перспективі природних оселищ та видів природної фауни і флори, що підлягають особливій охороні в Європі та вказані у стандартних формах даних територій Смарагдової мережі, у тому числі UA0000054 Nyzhnie Podesennia, що розміщені на офіційному сайті Ради Європи: https://www.coe.int/en/web/bern-convention/emerald-viewer.

Не дивлячись на те, що до мережі Емеральд (Смарагдова мережа) на Публічній кадастровій карті України включено 73 897 га земель, в тому числі межі території Чернігівської міської територіальної громади, планова діяльність, згідно з проєктом Програми не чинитиме негативного впливу на територію та об'єкти природно-заповідного фонду та території Смарагдової мережі, оскільки об'єкти планованої діяльності знаходяться за межами об'єктів Смарагдової мережі.

Характеристика біорізноманіття Чернігівської міської територіальної громади

Чернігівська міська територіальна громада – це міська агломерація, тому рослинність у природному стані збереглася лише приблизно на 1/5 території природоохоронної, вільної від забудови території, у вигляді лісів та трав'яного покриву.

Серед рослинності переважають молоді та середньовікові дерева. Серед порід поширені липа, клен, сосна, дуб, ялина, береза, осика, вільха. З нетипових рослин у м. Чернігові росте дикий п'ятилисточковий (вінгірський) виноград, що розрісся у незвичному вигляді, та швидкоросла ліана, яка вважається пам'яткою природи в місті. Також, у самому історичному центрі м. Чернігова, а саме на Валу росте вишня-антипка, яка є досить екзотичною рослиною для міста, та й взагалі для всієї України. Дерево вважається медоносним, тому дуже цінне,

особливо для бджолярів. Є і дерево церцис, яке росте досить повільно, за п'ять років може вирости усього на півтора метра.

На території парку «Ялівщина» збереглися березово-соснові насадження з частковим додаванням липи серцелистої, клена гостролистого, дуба звичайного та груповими посадками екзотичних дерев і чагарників північноамериканського, далекосхідного, західно- та центральноєвропейського походження, серед них бархат амурський, гледичія триколючкова, робінія псевдоакація, катальпа бігононієвидна, черемха пізня та маака, горіх маньчжурський, туя західна, бузок угорський. Вік насаджень 60-80 років, вони були висаджені під час існування на цій території Чернігівського обласного ботанічного саду.

На території м. Чернігова також були висаджені європейські липи, клени, верба і магнолії. Окрім корисних дерев та трав, в місті росте й отруйна рослина, від якої з'являються опіки та дерматити – борщівник, та поширені рослини, що негативно впливають на стан здоров'я людей, викликаючи алергічні реакції (амброзія, полин, лобода тощо).

Серед видів, занесених до Червоної книги, можна зустріти коручку черемниковидну та сальвінію плаваючу, яка утворює в штучно створених водоймах угрупування із Зеленої книги України.

З тварин в межах Чернігівської міської територіальної громади поширені ті види, що пристосувалися до життя в зміненому середовищі. Зокрема білка, борсук, норка, ласка, видра, їжак, щур, миш. Серед птахів зустрічаються синиці, горобці, голуби, повзики, піщуги, галки, ворони, граки, дятли, сороки, снігури, омелюхи, сови та інші. А в останні роки на річці Стрижень оселилися і дикі качки.

Також на території м. Чернігова зустрічаються рукокрилі ссавці, такі як кажани, серед яких переважають велика та мала вечірниця. Серед плазунів зустрічаються ящірки, змії, черепахи, серед земноводних – жаби, тритони.

У р. Десна та в її притоках водиться понад 60 видів риб, з них 35 аборигенних риб: карась сріблястий, судак звичайний, головень, білизна, плоскирка, лящ, в'язь, чехоня, верховодка (уклія), плітка, краснопірка, окунь, підуст, чехоня, сазан, щука, вугор, сом, в'юн, йорж звичайний, лин тощо. Серед червонокнижних видів риб у річці можна побачити: карася золотого, йоржа носаря, миня річкового та стерлядь прісноводну.

Відходи

Проблема поводження з відходами є однією з найбільш гострих серед низки екологічних проблем, які мають місце в Чернігівській міській територіальній громаді. Відходи як один із найбільших забруднювачів довкілля накопичуються у місті в масштабах суттєво вищих, ніж відбувається їх знешкодження та використання (рис. 10). Дані, починаючи з 2020 року, у зв'язку із зміною методики проведення статистичних досліджень (врахування інформації підприємств за місцем реєстрації), є неспівставними з попередніми періодами.

У зв'язку з призупиненням формування та оприлюднення статистичної інформації, органи державної статистики не отримали в повному обсязі

інформацію на основі держстатспостережень за формою №1-відходи (річна) «Звіт про утворення та поводження з відходами» за 2024 рік.

Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (звітування за формою №1-відходи (річна).

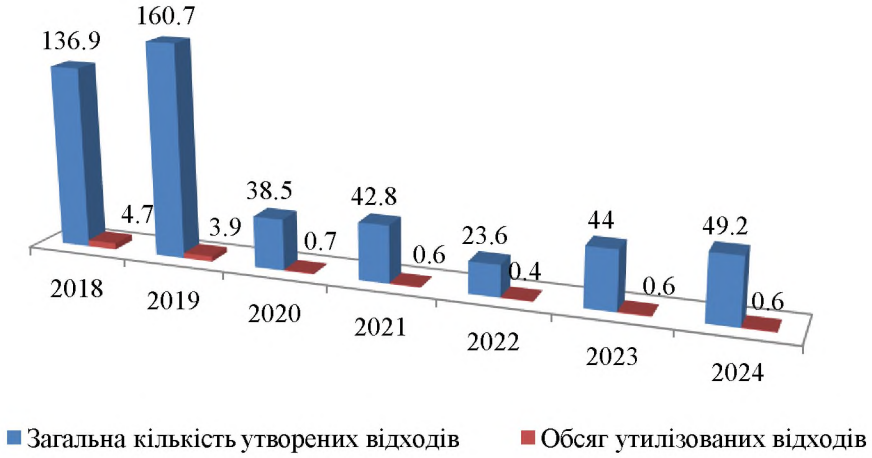

Рис. 10. Утворення та утилізації відходів у м. Чернігові, тис. т

Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в місті, займають тверді побутові відходи (далі – ТПВ) та виробничі відходи IV класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігон (сміттєзвалище), накопичувачі тощо. На динаміку показників поводження з змішаними відходами, зокрема із збільшенням обсягів відходів видалених у спеціально відведені місця чи об'єкти, вплинула широкомасштабна збройна агресія російської федерації, оскільки збільшилась кількість відходів від руйнувань (рис. 11).

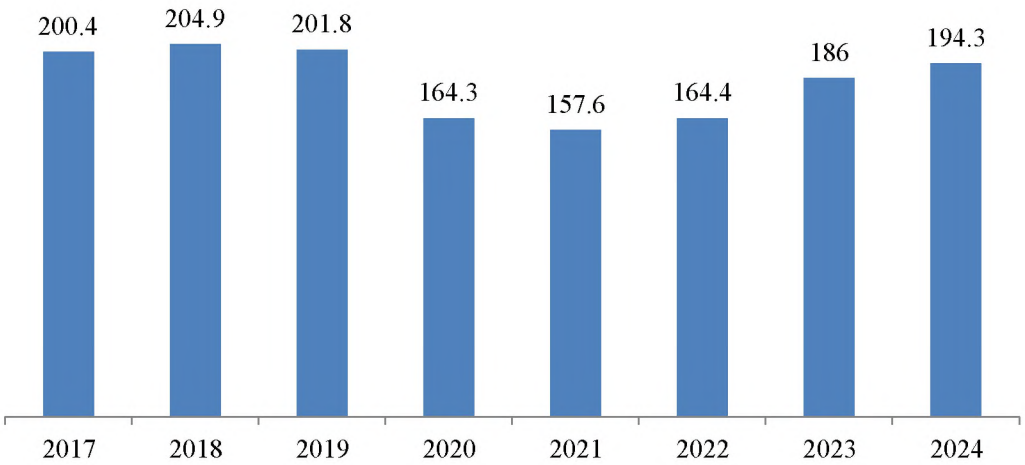

Рис. 11. Обсяги відходів, видалених у спеціально відведені місця, тис. т

У 2024 році показник обсягу відходів у тимчасовому зберіганні значно збільшився в порівнянні з 2023 роком (рис. 12).

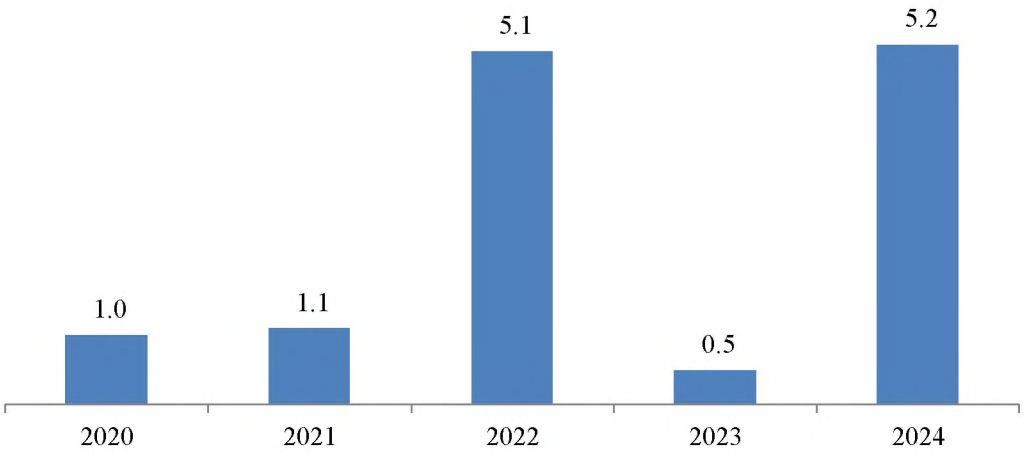

Рис. 12. Обсяги відходів у тимчасовому зберіганні, тис. т

Система збору та вивезення твердих побутових відходів у громаді є недостатньо ефективною. У громаді є проблема утилізації твердих побутових відходів, обсяг утворення яких щорічно зростає. Не поширений роздільний збір сміття за окремими видами (скло, папір, побутові відходи, поліетилен). Сміттєпереробних та сміттєспалювальних заводів на території громади немає.

Через відсутність на території міста сміттєпереробних та сортувальних комплексів на полігон та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням.

Військові дії, посилили проблему поводження з відходами. Додалися відходи від залишків уламків крилатих ракет та БПЛА, будівель, споруд та елементів інфраструктури, утилізація яких вимагає додаткових потужностей і неможлива без попереднього ретельного обстеження та очищення від боєприпасів.

Існує необхідність удосконалення сортування та складування ТПВ, зокрема, шляхом впровадження новітніх технологій і обладнання зі збирання, сортування, транспортування, переробки й утилізації ТПВ, включаючи специфічні та небезпечні відходи, що утворюються населенням, зокрема небезпечні хімічні речовини; формування інфраструктури з управління побутовими відходами, включаючи будівництво потужностей з сортування, переробки й утилізації відходів (з розробкою системи тарифів на управління та поводження з побутовими відходами); забезпечення технікою та обладнанням для збору побутових відходів; створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері управління (поводження) з побутовими відходами тощо.

Здоров'я населення

За показниками скидання забруднених вод, викидів шкідливих речовин в атмосферу, утворення відходів місто Чернігів відноситься до міст із середнім рівнем негативного впливу на стан здоров'я населення. Експертні висновки свідчать, що посилення забруднення довкілля призводить до захворюваності на цілий ряд хвороб.

Широкомасштабна збройна агресія російської федерації призвела до серйозних демографічних та екологічних наслідків для Чернігівської міської територіальної громади, спричинила значну міграцію населення, особливо жінок і дітей, які вимушені були виїздити за межі територіальної громади, тому у 2022 році зареєстровано значне зниження народжуваності, в 2023-2024 роках показник народжуваності почав дещо збільшуватися (на 12 % порівняно з 2022 роком), але досі не перевищує 56 % від довоєнного показника.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Народжуваність (на 1000 населення)	8,4	7,7	3,9	4,4	4,37
Смертність (на 1000 населення)	14,9	16,6	15,7	13,3	13,26
Природній рух населення	-6,5	-8,9	-11,8	-8,9	-8,89

Зниження народжуваності на тлі зростання показника смертності вплинуло на зростання від'ємного значення природного руху населення.

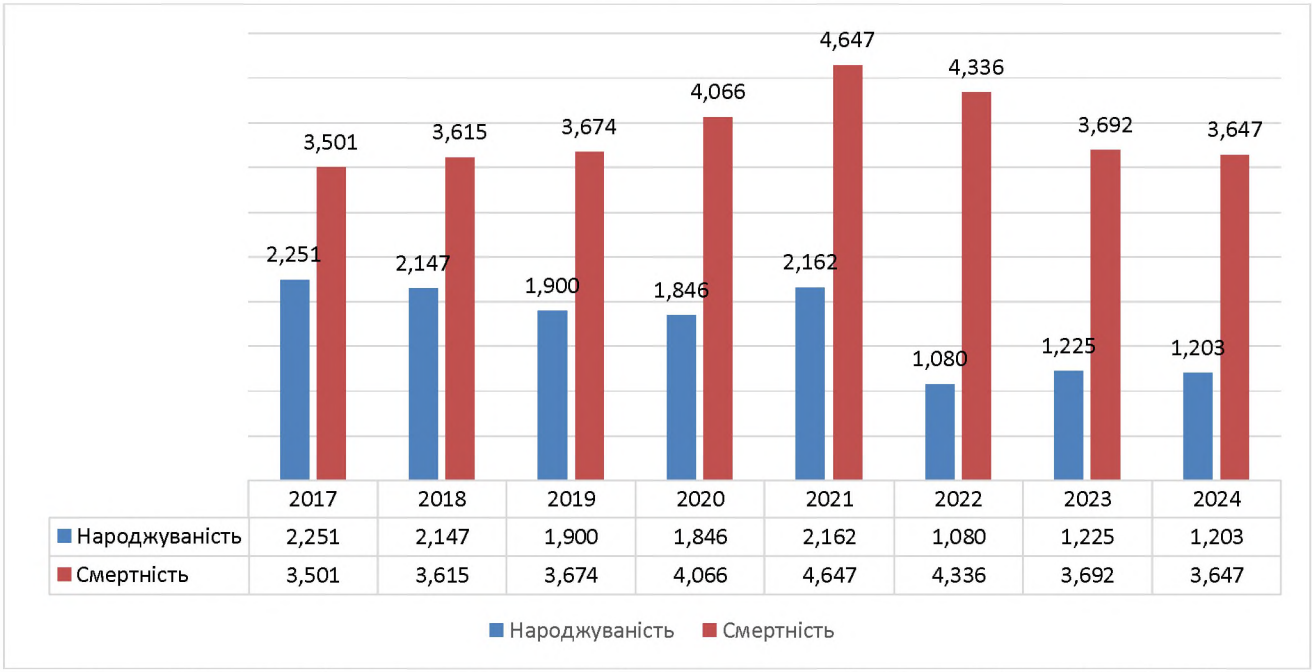

Рис. 13. Динаміка народжуваності та смертності у Чернігівській міській територіальній громаді, осіб

Ситуація щодо захворюваності населення на туберкульоз у місті залишається нестабільною. За підсумками 2024 року зареєстровано 95 випадків активного туберкульозу з рецидивами, що на 17 випадків менше у порівнянні з минулим роком (112 випадки). У структурі захворюваності туберкульоз легенів склав 70,6 %. Впродовж 2024 року підлягали флюорографічному обстеженню 59 783 особи з груп ризику, з яких за звітний період оглянуто 51 426 осіб або 86,2 % від запланованих. Ситуація ускладнюється тим, що в місті проживає велика кількість населення з прикордонних регіонів області, які не завжди зареєстровані і звертаються за наданням медичної допомоги лише в екстрених випадках, на що вказує той факт, що у 8 осіб виявлено туберкульоз при розтині.

Впродовж 2024 року зросла кількість випадків онкологічних захворювань (1 432 проти 1 365 у 2023 році). Завдяки просвітницьким заходам серед населення щодо профілактики та раннього виявлення захворювань показник вперше виявлених онкозахворювань у I-II стадіях склав 51,3 %, що на рівні минулого року. Низький відсоток виявлення захворювань при профоглядах (8,7 %) впливає на показник дорічної летальності – 24,4 %.

Що ж стосується причин смертності, то основна частка приходиться на хвороби системи кровообігу (63,1 %) та новоутворення (19,7 %). Загалом можна відзначити, що стан здоров'я населення території виявляє доволі тривожні тенденції і вимагає постійного моніторингу.

Причини смертності

Класи захворювань	Показник на 100 тис. населення				
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Хвороби системи кровообігу	769,0	779,0	731,3	702,5	637,7
Злоякісні новоутворення	195,7	187,9	175,2	216,3	199,5
Хвороби органів травлення	49,0	49,0	51,1	69,2	53,5

В умовах карантинних заходів, пов'язаних з епідеміологічною ситуацією в країні щодо захворюваності населення на грип та гостру респіраторну інфекцію, проводився моніторинг захворюваності населення на коронавірусну хворобу COVID-19 (дані наведено в таблиці).

На жаль, ситуація із захворюванням населення міста на соціально-небезпечні хвороби залишається складною. На показники захворюваності вплинула ситуація, пов'язана з воєнним станом в Україні, яка призвела до значної міграції населення.

	Дані про поширення захворювання впродовж 2021-2024 років			
	2021	2022	2023	2024
Загальна кількість людей, які захворіли на COVID-19 (абс. ч.)				
- Україна	2 617 628	1 682 063	203 257	56 115
- Чернігівська область	65 114	43 636	12 035	6 684
- місто Чернігів	22 939	14 609	1 995	1 465
Летальні випадки (абс. ч.)				
- Україна	77 556	14 677	1 652	487
- Чернігівська область	2 170	445	99	48
- місто Чернігів	592	105	27	8

Слід зазначити, що у 2024 році значно зменшилась кількість померлих від гострої респіраторної хвороби COVID-19 (померло 8 осіб проти 27 осіб у 2023 році).

Прогнозні зміни поточного стану довкілля, якщо Програму не буде затверджено

Проєктом Програми визначено пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади. Для кожного з визначених напрямів проєкту Програми розробляються завдання та шляхи виконання поставлених завдань. Шляхи виконання передбачають низку заходів та проєктів, серед яких можуть бути види діяльності, які, відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», підлягатимуть оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Заходи Програми орієнтовані на відновлення територіальної громади, покращення стану довкілля та зниження ризиків для здоров'я населення, стан якого за даними моніторингу має тенденції до погіршення.

Відмова від реалізації документа державного планування зумовить відсутність появи нових факторів впливу на довкілля від реалізації завдань Програми. Забруднення компонентів довкілля залишиться на існуючому рівні, з можливим трендом на деяке погіршення якості атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, збільшення обсягів накопичення побутових та промислових відходів, а також відходів від військових дій. Подальший стабільний розвиток Чернігівської міської територіальної громади буде ускладненим, що може призвести до погіршення соціально-економічної та екологічної ситуації і, як наслідок, може відобразитися на умовах життя та здоров'ї населення громади.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Проєкт Програми визначає пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, враховує екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного, стабільного соціально-економічного відновлення та розвитку громади, а також забезпечення належного рівня якості життя населення шляхом створення необхідних умов, структурних зрушень в економіці, зайнятості населення, забезпечення якості та загальної доступності публічних послуг.

Вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення, при впровадженні заходів проєкту Програми з високою ймовірністю може мати позитивні наслідки.

Реалізація заходів проєкту Програми при існуючому стані спрямована на покращення соціально-економічних умов життя і діяльності громади та вірогідно може впливати на довкілля та здоров'я населення опосередковано через фактори зміни обсягів забруднення атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів, видалення/відновлення зелених насаджень в місті та інше.

За інформацією МОЗ України, найбільш несприятливому впливу шкідливих факторів підпадає населення, яке мешкає в межах санітарно-захисних смуг промислових підприємств, що є порушенням вимог «Державних санітарних правил планування та забудови населених місць»: у міських поселеннях 3,4 % проб атмосферного повітря містять забруднюючі речовини у концентраціях, що перевищують гранично допустимі. Тому технічні завдання Програми, які реалізуються на територіях міських поселень, мають розглядатися як зони підвищеної уваги.

За даними Держгеонадр, головними чинниками забруднення ґрунтових вод на більшій частині території України є стоки тваринницьких комплексів, мінеральні добрива, продукти сільгоспхімії, свинець, марганець, нафтопродукти. Забруднення міжпластових підземних вод носить локальний характер, залежить від техногенного навантаження на геологічне середовище та захищеності підземних вод. Ділянки забруднення міжпластових підземних вод знаходяться, переважно, у зоні впливу поверхневого комплексу утилізації дренажних вод гірничо-видобувних робіт, невпорядкованих складів зберігання промислових відходів, мінеральних добрив та отрутохімікатів, тваринницьких комплексів, нафтопереробних заводів та інших локальних об'єктів, що впливають на стан підземних вод.

Концентрація об'єктів захоронення відходів у місцях локалізації виробництва та населення, превалююче забруднення довкілля основними суб'єктами ЖКГ, вплив транспортної інфраструктури на комфортність умов проживання населення створюють необхідність розглядати всі напрямки проєкту Програми, спрямовані на модернізацію соціальної та виробничої інфраструктури міста як зони підвищеної уваги.

Також слід зазначити, що від початку широкомасштабної збройної агресії російської федерації зазнала руйнувань значна кількість інфраструктурних об'єктів міста. Крім того, військові дії становлять загрозу для здоров'я населення ще й у довготривалій перспективі – через забруднення довкілля. Від стану

атмосферного повітря, води, ґрунтів тощо залежить здоров'я людини, якість, а подекуди і тривалість її життя

Оскільки проєктом Програми передбачено спрямування заходів зокрема на охорону навколишнього середовища, розвиток людського потенціалу, забезпечення комфортних та безпечних умов для життя населення територіальної громади, то її реалізація направлена у тому числі на забезпечення зменшення негативного впливу на довкілля і здоров'я населення, від чого можна очікувати позитивні результати для територіальної громади в цілому.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

Відомості про природоохоронні території, які знаходяться в межах території Чернігівської міської територіальної громади, зокрема території та об'єкти природно-заповідного фонду, їх функціональні та охоронні зони, ландшафтні парки, ботанічні пам'ятки природи, території та об'єкти екомережі тощо наведено в розділі 2 Звіту.

Природоохоронні території в межах громади зазнають тиску зі сторони різних факторів, зокрема, враховуючи зміни законодавства, пов'язані із адміністративною реформою та переходом до громад повноважень із управління земельними ресурсами, є доцільним вказати ризики для територій природно-заповідного фонду, водних об'єктів, пов'язані із передачею таких територій у приватну власність.

Можливий вплив на природоохоронні території в результаті реалізації документа державного планування є достатньо узагальнений та потребує уточнень на основі залучення до оцінювання геопросторових даних, які ймовірно можуть чинити вплив на природоохоронні території. Загалом, заходи документу державного планування не несуть прямої шкоди територіям з природоохоронним статусом. Також варто враховувати, що в проєкті Програми завдання визначені узагальнено та на подальших етапах при їх деталізації через конкретні заходи, вплив від цих заходів на природоохоронні території має бути уточненим. В межах заходу «2.3. Містобудування. Житлове будівництво та забезпечення населення житлом» обов'язково має бути звернено увагу на природоохоронні обмеження, а також пройдено процедуру стратегічної екологічної оцінки.

Тимчасові негативні наслідки для природоохоронних територій і в цілому для території Чернігівської міської територіальної громади можуть мати місце під час виконання будівельних робіт. Прийняття рішень щодо будівництва, яке матиме вплив на території природно-заповідного фонду, та оцінка таких ризиків має відбуватися згідно з вимогами чинного законодавства за вставленими процедурами, враховуючи необхідність проходження процедур стратегічної екологічної оцінки (Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку») та оцінки впливу на довкілля (Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Для територій природно-заповідного фонду питання впливу регулюється в тому числі Законом України «Про природно-заповідний фонд України», де визначається, що на землях природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного або історико-культурного призначення забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням.

Регулювання питань впливу на водні об'єкти визначаються в тому числі Водним Кодексом України, де регулюються питання використання водних об'єктів, їх прибережно-захисних смуг. Ймовірним негативним впливам можуть піддаватися поверхневі та підземні водні ресурси території громади при реалізації завдання «Забезпечення надійного цілодобового безперебійного водопостачання та підвищення якості води в житлових будинках міста

Чернігова», зокрема в процесі будівництва та реконструкції мереж зливової каналізації з облаштуванням очисних споруд та капітального ремонту і модернізації водопровідних вводів багатоповерхових житлових будинків в м. Чернігові. Прийняття такого рішення матиме вплив на природоохоронні території та оцінка таких ризиків має відбуватися згідно з вимогами чинного законодавства за вставленими процедурами.

Окремі заходи проєкту Програми мають забезпечити поступове виконання природоохоронних заходів і, як наслідок, подолання ключових екологічних проблем міста, серед яких нижчеперелічені:

1) забруднення водних об'єктів, зокрема скидами забруднюючих речовин із зворотними водами підприємств житлово-комунального господарства та підприємств промислового сектору;

2) порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок міста;

3) забруднення підземних водоносних горизонтів;

4) забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин;

5) управління відходами I-III класів небезпеки, побутовими відходами;

6) підтоплення земель міста;

7) утилізація відходів енергетичної галузі промисловості;

8) поширення екзогенних геологічних процесів;

9) необхідність збереження природно-заповідного фонду;

10) загроза втрати земель через розмив берегів та відрізання територій;

11) наслідки військових дій.

Окреслені екологічні проблеми формують значні ризики для здоров'я населення Чернігівської міської територіальної громади.

Відтермінування вирішення екологічних проблем територіальної громади посилить негативні тенденції щодо захворюваності та смертності населення, знизить якість та комфортність проживання на території міської територіальної громади.

Прямо пов'язати ті чи інші наслідки для здоров'я населення з впливом перерахованих проблем досить складно (так само, як і навпаки, довести відсутність такого зв'язку), оскільки вплив на здоров'я часто неспецифічний і носить опосередкований характер, має пролонгований прояв, характеризується наявністю часового лагу між моментом виникнення та проявом наслідків.

Посилення негативного впливу на стан здоров'я може спостерігатись унаслідок одночасного існування кількох проблем в межах території територіальної громади.

Негативного впливу на об'єкти територіальної громади та об'єкти природно-заповідного фонду громади від реалізації заходів Програми не передбачається.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, яка внесена до виконання плану заходів з виконання Угоди Про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 №1106, Бернської Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існуючих в Європі.

Головним зобов'язанням документа державного планування, у сфері охорони довкілля, є відповідність державній екологічній політиці.

Державна екологічна політика – це діяльність державних органів, спрямована на забезпечення конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Екологічна політика на національному рівні формується Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України.

На стратегічному рівні засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року).

В Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» визначено 5 пріоритетних національних екологічних цілей:

1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва.
2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України.
3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України.
4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення.
5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища регулюються Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також земельним, водним, лісовим законодавством, законодавством про надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону і використання рослинного і тваринного світу та іншим спеціальним законодавством. Перспектива вирішення проблем, пов'язаних з охороною

навколишнього природного середовища в громаді, передбачає необхідність формування та реалізації відповідної регіональної (місцевої) екологічної політики.

Концепція Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021 – 2027 роки (затверджена рішенням третьої сесії обласної ради восьмого скликання від 26.02.2021 № 45/3-VIII) розроблена відповідно до Основних засад державної екологічної політики України та визначає основні напрями регіональної екологічної політики, метою якої є реалізація державної політики України в галузі охорони довкілля; забезпечення екологічної безпеки, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища; збереження біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі; забезпечення екологічно збалансованого природокористування; підвищення рівня суспільної екологічної свідомості та досягнення гармонії взаємодії суспільства і природи.

Законом України «Про інвестиційну діяльність» встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст.4).

В разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст.21).

Законом України «Про управління відходами» визначено правові, організаційні, економічні засади діяльності щодо запобігання утворенню, зменшення обсягів утворення відходів, зниження негативних наслідків від діяльності з управління відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище.

Закон України «Про систему громадського здоров'я» визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення.

Інші стратегічні документи, що визначають національні екологічні цілі:

1. Концепція «Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005-2025 роки», затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.09.2004 № 675-р;

2. Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 № 483-р;

3. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року;

4. Водна стратегія України на період до 2050 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134-р;

5. Державна стратегія управління лісами України до 2035 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р;

6. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 443-р;

7. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 року;

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 №271-р «Про затвердження Національного планудій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням»;

9. Рішення координаційної ради з питань боротьби з деградацією земель та опустелюванням, створеної згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 № 20;

10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р «Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року»;

11. Директива Європейського Парламенту та Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування деяких Директив;

12. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2018 № 353-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища»;

13. Національний план управління відходами до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117;

14. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України 21.04.2021 № 443-р;

15. Операційний план заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 № 483-р;

16. Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 688-р;

17. План заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1567-р;

18. Державна стратегія управління лісами України до 2035 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р;

19. Цілі Сталого Розвитку, затверджені 70-ю сесією Генеральної асамблеї ООН (резолюція від 25.09.2015 70/1), серед іншого з урахуванням Указу Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686-р «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку»;

20. Ріо - Конвенції та інші міжнародні угоди природоохоронного спрямування.

З метою охорони й оздоровлення навколишнього середовища території Чернігівської міської територіальної громади виконано ряд планувальних заходів. Комплекс заходів реалізується через дію законів України щодо екологічного стану та санітарно-епідеміологічного контролю території, місцевого самоуправління.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Відповідно до Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

За походженням екологічний вплив може бути первинним, тобто безпосередньо пов'язаним з впливом розміщення існуючих і проєктних об'єктів на екосистему (забруднення атмосфери при будівництві та експлуатації), і вторинним, що є наслідком первинних змін в екосистемі (можливе збільшення бронхолегеневих захворювань серед населення внаслідок забруднення атмосфери).

Під кумулятивним впливом розуміється сукупність впливів від реалізації планованої діяльності та інших, що існують або плануються в найближчому майбутньому видів антропогенної діяльності, які можуть призвести до значних негативних або позитивних впливів на навколишнє середовище або соціально-економічні умови. Кумулятивні ефекти можуть виникати з незначних за своїми окремими діями факторів, які впливають одночасно протягом тривалого періоду часу поступово накопичуючись, підсумовуючись можуть викликати значні наслідки. Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом часу перевершують її можливість їх асиміляції або трансформації. Ймовірність того, що реалізація документу державного планування призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є виключена.

Проєкт Програми визначає основні пріоритетні цілі, операційні цілі та завдання. Завдання, що визначені в документі на даному етапі проєктування, переважно не мають конкретної просторової прив'язки до території громади, визначених конкретних заходів, їх детальних характеристик, даних щодо етапів та термінів їх реалізації. Тому оцінка наслідків виконання завдань, передбачених документом державного планування, є узагальненою та має уточнюватися на подальших етапах проєктування, в тому числі після визначення конкретних заходів.

План заходів Програми включає ряд проєктів, що можуть мати вплив на довкілля, у тому числі на здоров'я населення. Проаналізувавши зміст основних завдань, заходів та проєктів, робоча група виявила можливі екологічні наслідки для довкілля та здоров'я населення, детальний опис яких наведено у таблиці нижче.

№	Завдання, захід, проєкт	Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення
1	Відновлення будівель, їх технічних та санітарно-гігієнічних характеристик	Позитивний вплив для здоров'я мешканців, відвідувачів закладів
2	Розроблення проєктів детальних планів окремих територій міста	Позитивний вплив на довкілля
3	Розробка містобудівної документації	Екологічний вплив відсутній
4	Створення сучасних конкурентоспроможних туристичних продуктів та послуг	Реалізація проєкту не несе за собою негативного впливу на довкілля, сприятиме формуванню екологічно-орієнтованого мислення відпочиваючих
5	Підвищенні якості надання комунальних послуг	Поліпшення стану екологічної безпеки, скорочення обсягу викидів парникових газів в атмосферу (CO_2)
6	Підвищення енергоефективності будівель бюджетної сфери та житлового фонду	Скорочення обсягу шкідливих викидів парникових газів (CO_2) за рахунок зменшення споживання будівлями паливно-енергетичних ресурсів. Адаптація до зміни клімату
7	Забезпечення екологічно-безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин	Запобігання та попередження забруднення об'єктів довкілля. Зменшення екологічних ризиків та потенційна можливість максимального використання вторинних ресурсів. Зменшення шкідливого впливу на довкілля та здоров'я людей
8	Моніторинг забруднення підземних та поверхневих вод у районі ставків-накопичувачів рідких токсичних промислових відходів та полігону твердих побутових відходів (район «Масани»)	Зменшення негативного техногенного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людини Створення умов для безпечного проживання та життєдіяльності населення
9	Будівництво контейнерних майданчиків	Зменшення екологічних ризиків та можливість потенційного максимального використання вторинних ресурсів. Зменшення шкідливого впливу на довкілля та здоров'я людей

10	Реконструкція, капітальний ремонт асфальтобетонного дорожнього покриття вулично-дорожньої мережі з урахуванням необхідності облаштування велодоріжок	Зменшення забруднення довкілля викидами забруднюючих речовин, які утворюються при спалюванні палива. Покращення технічного стану автомобільних доріг, збільшення їх пропускної здатності, поліпшення екологічного стану у мікрорайонах міста
11	Будівництво та реконструкція мереж зливової каналізації та очисних споруд	Поліпшення стану екологічної безпеки територій, зменшення концентрацій азоту та фосфору до нормативних вимог на скид у водні об'єкти. Адаптація до зміни клімату
12	Проведення поточного ремонту та утримання очисних споруд і мереж зливової каналізації з гідродинамічним очищенням	Поліпшення стану екологічної безпеки територій, зменшення концентрацій азоту та фосфору до нормативних вимог на скид у водні об'єкти
13	Будівництво, капітальний ремонт, реконструкція, поточний ремонт та технічне обслуговування мереж зовнішнього освітлення	Економія енергоресурсів шляхом впровадження енергозберігаючих заходів. Підвищення надійності та якості енергозабезпечення міста
14	Реконструкція мереж водопостачання та водовідведення	Поліпшення стану екологічної безпеки територій, стану підземних ґрунтових вод
15	Реконструкція та капітальний ремонт скверів, парків, бульварів, об'єктів благоустрою з урахуванням вимог доступності та інклюзивності.	Позитивний вплив на екологічну ситуацію. Оновлення існуючих та створення нових зон масового відпочинку мешканців міста, створення безпечних та комфортних умов ментального відновлення та відпочинку мешканців міста
16	Розвиток якісної та доступної транспортної інфраструктури, у т. ч. екологічно чистих видів транспорту. Оновлення рухомого складу міського громадського транспорту загального користування.	Сприяння розвитку екологічного виду транспорту – міського електротранспорту та заміні автомобільного транспорту малої пасажиромісткості

Зміна клімату і мікроклімату в результаті реалізації Програми не очікується, оскільки відсутні причини, які призводять до їх зміни. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, також відсутні.

При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу, який супроводжуються негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин, не передбачається. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до можливих негативних впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в процесі експлуатації існуючих та проєктних об'єктів з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків.

Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті експлуатації проєктних об'єктів відсутні значні виділення теплоти та парникових газів.

Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їхня дія суттєво переважає ефект кожного окремого компонента у вигляді простої їхньої суми. Ймовірність прояву відсутня. Довгостроковий період не розглядається, оскільки термін виконання Програми складає всього 1 рік. У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки, як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Значний потенціал зеленених територій в межах м. Чернігова, упорядкування та збільшення цих територій мають компенсаційний ефект щодо наслідків будь-яких впливів на оточуюче середовище.

Короткострокові та середньострокові наслідки (1, 3-5 років) наразі не прогнозуються.

Постійні і тимчасові, позитивні і негативних наслідки – негативні наслідки постійного і тимчасового характеру від реалізації заходів Програми – відсутні.

Транскордонний вплив під час реалізації положень Програми – відсутній.

При виконанні підготовчих та будівельних робіт вплив на навколишнє середовище на атмосферне повітря матиме короткочасний та локальний характер (тимчасові наслідки для довкілля), викиди здійснюватимуться при роботі двигунів зовнішнього згорання будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь.

Значного негативного впливу під час планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається. За результатами виконання заходів Програми прогнозується позитивний вплив на екологічну ситуацію та здоров'я населення.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків

В цілому проєкт Програма не передбачає завдань, які б мали значний негативний довготривалий вплив на навколишнє середовище. Реалізація проєкту Програми потребує виконання великої кількості заходів, що стосуються розвитку сфери забезпечення громади системами інженерної інфраструктури, ремонту вулично-дорожньої мережі, енергозбереження і раціонального використання природних ресурсів, виконання яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища.

Варто зауважити, що вплив ряду заходів Програми не може бути оцінений, оскільки такі заходи є досить узагальненими, і заходи із запобігання негативним наслідкам виконання мають бути уточнені після деталізації завдань на подальших етапах проєктування.

Нижче зазначені запропоновані доцільні та досяжні заходи (далі – ДДЗ), які передбачається вжити на етапах розробки проєкту Програми, її виконання та моніторингу реалізації.

Для запобігання, зменшення, пом'якшення негативних наслідків реалізації завдань Програми, а також вжиття заходів щодо їх усунення, пропонується застосовувати, у межах ресурсів бюджету Чернігівської міської територіальної громади, три групи ДДЗ:

- методичної та експертної підтримки;
- техніко-інструментального забезпечення;
- інформаційно-консультаційного супроводу;

Група заходів методичної та експертної підтримки включає:

- фокусування на випереджаючий аналіз кількісних та якісних характеристик стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на території м. Чернігова;
- організацію і впровадження на території міста системи моніторингу фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я у процесі реалізації Програми, формування зворотного зв'язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до Програми за даними моніторингу;
- забезпечення системи постійного моніторингу за стандартизованими методиками оцінювання стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я.

Група заходів техніко-інструментального забезпечення включає:

- забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами (аналітичні приладові комплекси) і комп'ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням відповідних уповноважених органів;

Група заходів інформаційно-консультаційного супроводу охоплює:

- формування системи своєчасного, адекватного та ефективного інформування громадськості та організації громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я

виконання Програми, у т. ч. на основі даних моніторингу, та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

З метою запобігання ймовірним супутнім негативним наслідкам виконання окремих заходів Програми, у процесі їх подальшого обгрунтування та проєктування, має бути проведена оцінка впливу на навколишнє середовище, включаючи здійснення процедури оцінки впливу на довкілля для тих з них, щодо яких це передбачено законодавством.

Під час виконання передбачених Програмою заходів (ремонтні роботи, реконструкція, модернізація, будівництво) можливий короткочасний негативний вплив на складові довкілля та умови життєдіяльності населення.

Мінімізація негативних наслідків виконання робіт з реконструкції, модернізації або будівництва передбачається на стадії проєктування об'єктів шляхом:

- збереження і раціонального використання земельних, водних, енергетичних, паливних ресурсів, повторного їх використання та ін.;
- влаштування захисних споруд (дренажів, екранів, завіс та ін.);
- використання екологічно чистих і безвідхідних технологій, очищення, екологічно безпечного поводження з відходами та ін.;
- планувальних заходів (функціонального зонування, організації санітарно-захисних зон, озеленення та ін.);
- усунення наднормативних впливів;
- відновлювальних заходів: технічної і біологічної рекультивації, нормалізації стану окремих компонентів навколишнього середовища тощо;
- компенсаційних заходів: компенсації незворотного збитку від планованої діяльності шляхом проведення заходів щодо рівноцінного поліпшення стану природного, соціального і техногенного середовища в іншому місці а/або в інший час, грошового відшкодування збитків;
- охоронних заходів: моніторингу територій зон впливів планованої діяльності, системи оповіщення населення.

На всіх етапах реалізації Програми передбачені заходи будуть здійснюватись у відповідності до норм і правил охорони довкілля і вимог екологічної безпеки, в тому числі згідно з вимогами Водного кодексу України, Законів України «Про охорону земель», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України», «Про управління відходами», «Про систему громадського здоров'я».

Виконання заходів, передбачених Програмою, матиме позитивний вплив на всі складові довкілля, поліпшення загального екологічного та естетичного стану території Чернігівської міської територіальної громади.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка

Проєкт документа державного планування «Програма економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік» розроблена на короткостроковий період, виходячи із загальної оцінки соціально-економічної ситуації, наявних матеріально-технічних ресурсів та фінансових можливостей територіальної громади.

У проєкті Програми визначено основні пріоритетні напрямки економічного і соціального розвитку громади в цілому та у відповідних галузях, а також завдання та заходи, спрямовані на реалізацію визначених пріоритетів.

Програма спрямована на дотримання екологічних стандартів. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації заходів Програми вказує на позитивний вплив на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони та культурну спадщину.

У процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки було розглянуто наступні альтернативи:

– Альтернатива 1 «Нульовий сценарій» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження Програми.

Затвердження Програми економічного і соціального розвитку міста на короткостроковий період є обов'язком органів місцевого самоврядування, що передбачено ст. 11 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України», тому не прийняття проєкту Програми на наступний рік як виконання нульового сценарію є малоймовірним і може привести до призупинення фінансування окремих заходів міського розвитку.

– Альтернатива 2 «Прийняття Програми» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку затвердження Програми.

Заходи Програми, в тому числі з покращення довкілля, будуть здійснюватися відповідно до довгострокових цілей та завдань. Це призведе до позитивної зміни тенденцій, що сформувалися у місті Чернігові стосовно стану довкілля та здоров'я населення щодо їх покращення. Такий сценарій відповідає пріоритетам державної екологічної політики.

– Альтернатива 3 «Реалізація окремих заходів» – часткове прийняття окремих аспектів Програми. Це передбачає реалізацію лише першочергових заходів, таких як стабілізація та розвиток систем тепло-, водопостачання та водовідведення з акцентом на енергоефективність та енергетичну стійкість, системи збору відходів. Такий підхід дозволить частково вирішити актуальні проблеми громади без повного прийняття Програми, що дасть змогу мінімізувати витрати та зосередитися на пріоритетних напрямах розвитку.

Обрання часткової альтернативи не відповідає довгостроковим інтересам громади, оскільки вона не забезпечує комплексного підходу до розвитку. Таке вибіркове виконання заходів може призвести до незбалансованого розвитку, де одні проблеми вирішуються, а інші залишаються поза увагою, що погіршить загальну ситуацію в майбутньому. Відсутність системного підходу також

суперечить державній та регіональній політиці, які орієнтовані на сталий розвиток та забезпечення стратегічного планування.

Оцінка ймовірного негативного впливу на довкілля та стан здоров'я населення відповідно до контрольного переліку за альтернативними варіантами

Чи може реалізація спричинити	Негативний вплив		
	Нульовий сценарій	Прийняття Програми	Реалізація окремих заходів
1	2	3	4
Повітря			
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?	+/–	+/–	+/–
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?	+	+/–	+
Погіршення якості атмосферного повітря?	+/–	–	+/–
Появу джерел неприємних запахів?	+/–	–	+/–
Клімат			
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?	–	–	–
Водні ресурси			
Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?	+/–	+/–	–
Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема, таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?	+	+/–	+
Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?	–	–	–
Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?	–	–	–
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?	+/–	–	+/–
Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?	+/–	+/–	+/–
Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?	+/–	+/–	+/–
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?	+	–	+
Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?	–	–	–

Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?	+/–	–	+/–
Забруднення підземних водоносних горизонтів?	+/–	–	+/–
Відходи			
Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?	+/–	–	+/–
Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?	–	–	–
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?	+/–	+/–	+/–
Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?	+/–	–	+/–
Утворення або накопичення радіоактивних відходів?	–	–	–
Земельні ресурси			
Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?	+	+/–	+
Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?	+/–	–	+/–
Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?	+/–	–	+/–
Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?	–	–	–
Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?	+/–	–	+/–
Населення та інфраструктура			
Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?	+/–	+/–	+/–
Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?	–	–	–
Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?	+	–	+/–
Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?	+/–	+/– –	+/–
Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?	+/–	+/–	+/–
Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?	+/–	–	+/–
Екологічне управління та моніторинг			
Погіршення екологічного моніторингу?	+	–	+

Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?	+	–	+
Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?	+/–	+/–	+/–
Інше			
Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?	+	+/–	+
Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?	+/–	–	+/–
Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?	+/–	–	+/–
Суттєве порушення якості природного середовища?	+/–	–	+/–
Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?	+/–	–	+/–
Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?	+	+/–	+/–

+ – ймовірно наявний негативний вплив
– – ймовірно відсутній негативний вплив

На основі проведеного аналізу Робоча група встановила, що найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми.

В процесі проведення стратегічної екологічної оцінки використано наступні методи:

Статистичний метод ґрунтується на кількісних показниках, які дають можливість зробити висновок про темпи розвитку процесу в майбутньому. Сутність його полягає в отриманні і спеціалізованому обробленні прогнозних оцінок об'єкта через опитування висококваліфікованих фахівців (експертів) у певній сфері науки, техніки, виробництва.

Метод експертних оцінок, який використовується при відсутності про об'єкт прогнозування достовірних відомостей, якщо об'єкт не підлягає математичному аналізу. Суть якого полягає у визначенні майбутнього на основі думок кваліфікованих спеціалістів-експертів.

Метод аналогій полягає в тому, що закономірності розвитку одного процесу з певними поправками можна перенести на інший процес, для якого потрібно зробити прогноз.

Метод екстраполяції полягає в перенесенні встановленого характеру розвитку певної території чи процесу в майбутнє. Цей метод ефективний при короткостроковому прогнозуванні стосовно об'єкта, який тривалий час розвивався рівномірно без значних відхилень. Ґрунтується він на вивченні

кількісних і якісних параметрів досліджуваного об'єкта за попередні роки з подальшим логічним продовженням, окресленням тенденцій його розвитку у прогнозованому періоді.

Метод моделювання полягає у побудові моделей, які розглядають з урахуванням імовірної або бажаної зміни прогнозованого явища на певний період, користуючись прямими або опосередкованими даними про масштаби та напрями змін. При побудові прогнозних моделей необхідно виявити фактори, від яких суттєво залежить прогноз; з'ясувати їх співвідношення з прогнозованим явищем; розробити алгоритм і програми моделювання змін довкілля під дією певних факторів.

Для здійснення стратегічної екологічної оцінки використано вищевказані методи, зокрема здійснено збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників; проведено аналіз слабких та сильних сторін проєкту Програми з точки зору екологічної ситуації; проведено оцінку впливу проєкту Програми на складові довкілля та на стан здоров'я населення.

У ході виконання СЕО Робоча група зіткнулася з рядом проблем, які суттєво ускладнюють більш повне і глибоке здійснення СЕО для Програми, зокрема:

1. Недостатність джерел для аналізу інформації. Державна статистична служба України (ДССУ) не структурує і не аналізує достатньо глибоко і повно наступні компоненти сфери охорони довкілля, природокористування, охорони здоров'я і громадського здоров'я, що необхідні для розроблення проєкту Програми на місцевому рівні: атмосферне повітря, клімат, водні ресурси в усіх їх видах, земельні ресурси та ґрунти, біорізноманіття (рослинний і тваринний світ, лісові ресурси, об'єкти і території природно-заповідного фонду), відходи (змішані побутові відходи, відходи промислового виробництва, небезпечні, токсичні і медичні відходи, радіоактивні відходи, відходи сільськогосподарського виробництва тощо), промислові і комунальні стічні води, охорона здоров'я і медицина загалом.

2. Слабкість і нерозвиненість ефективних форм партнерської взаємодії в трикутнику «уповноважені органи – екологічна громадськість – науковці і експерти». Причин і чинників зазначеної слабкості і нерозвиненості ефективних форм взаємодії задля більш повного і глибокого здійснення СЕО доволі багато. Подібне ускладнення, в першу чергу, викликане тим, що досвіду і практики подібної взаємодії в рамках імплементації Угоди Україна – ЄС, екологічного законодавства (Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» та ін.) ще дуже мало, дієві механізми не напрацьовані.

3. Відсутність досвіду і практики організації ефективного і комплексного моніторингу уповноваженими органами стану довкілля на рівні регіону і міста та системи реагування на його результати.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Екологічні показники є основним інструментом для проведення оцінки стану навколишнього середовища. Вибрані належним чином показники, що базуються на достатніх часових рядах даних, можуть не тільки відображати основні тенденції, але й сприяти аналізу причин та наслідків екологічної обстановки, що склалася. Також дозволяють спостерігати за ходом здійснення та ефективністю екологічної політики в країнах.

Соціальний і економічний розвиток громади збільшує тиск на довкілля і, як наслідок, спричиняє зміни довкілля. Тому СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми. Значущі наслідки для довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я повинні відслідковуватися під час реалізації заходів Програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для уповноважених органів та громадськості. Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я від реалізації затвердженої Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік.

Моніторинг може бути використаний для:

– порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про стан довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я у ході реалізації Програми;

– отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок екологічного стану (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);

– перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;

– перевірки того, що Програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Моніторинг фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я у ході реалізації Програми здійснюється відповідними уповноваженими органами та структурними підрозділами Чернігівської міської ради та іншими уповноваженими органами.

Для проведення моніторингу можуть бути використані як існуючі засоби та методи, так і спеціально удосконалені.

Чернігівська міська рада може залучати до моніторингу за згодою державні органи виконавчої влади (в т. ч. територіальні), державні служби, представників громадськості і бізнесу.

Моніторинг базується на використанні переліку наведених нижче показників (індикаторів) кожної із проблемних сфер. Система запропонованих індикаторів включає еколого-економічні та екологічні індикатори.

Кількість екологічних індикаторів та періодичність їх вимірювання може бути змінено відповідно до плану статистичних спостережень надання звітності підприємствами, установами, організаціями за відповідний календарний рік.

Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми

№	Індикатор	Джерело (метод визначення)	Критерій досягнення цілей документу (цільові значення)
	Забруднення атмосферного повітря		
1	Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т на рік	Статистична звітність	Зменшення порівняно з попереднім роком
2	Викиди діоксиду вуглецю, тис. т	Статистична звітність	Зменшення порівняно з попереднім роком
	Водні ресурси		
3	Загальний забір води, млн $м^3$ на рік	Інформація за даними звітності про використання води форма №2ТП-водгосп (річна)	Не менше, ніж в минулому звітному періоді
4	Обсяги використання свіжої води, млн $м^3$ на рік		Не менше, ніж в минулому звітному періоді
5	Загальний обсяг скидання зворотних вод у водні об'єкти, млн $м^3$ на рік		Не менше, ніж в минулому звітному періоді
6	Обсяг скидання нормативно очищених вод, млн $м^3$ на рік		Не менше, ніж в минулому звітному періоді
7	Обсяг скидання забруднених вод, млн $м^3$ на рік		Зменшення порівняно з попереднім роком
8	Обсяг скидання нормативно чистих без очистки вод, млн $м^3$ на рік		Не менше, ніж в минулому звітному періоді
	Відходи		
9	Загальна кількість утворених відходів, тис. т	На основі держстатспостережень за формами №1-відходи (річна) «Звіт про відходи»	Не більше, ніж в минулому звітному періоді
10	Обсяг утилізованих відходів, тис. т		Не менше, ніж в минулому звітному періоді
11	Обсяг відходів, видалених у спеціально відведені місця, тис. т		Не менше, ніж в минулому звітному періоді

12	Наявність відходів у тимчасовому зберіганні, на кінець року, тис. т		Зменшення порівняно з попереднім роком
	Здоров'я населення		
13	Смертність населення за причинами, випадків на 100 тис. населення:		
	- хвороби системи кровообігу	За інформацією управління охорони здоров'я ЧМР	Не більше, ніж в минулому звітному періоді
	- злоякісні новоутворення		
	- хвороби органів травлення		
	Рекреаційні ресурси та природно-заповідний фонд		
14	Кількість об'єктів природно-заповідного фонду, шт.	За інформацією управління житлово-комунального господарства ЧМР	Не менше, ніж в минулому звітному періоді
15	Площа земель під об'єктами природно-заповідного фонду, га	Дані земельного кадастру	Не менше, ніж в минулому звітному періоді
16	Площа відновлених екосистем	За інформацією управління житлово-комунального господарства ЧМР	Не менше, ніж в минулому звітному періоді

Для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, будуть виконуватись наступні заходи, у тому числі із залученням сторонніх організацій:

1. Моніторинг забруднення атмосферного повітря в місті Чернігові на стаціонарних постах спостережень;

2. Системне оновлення інформації про стан навколишнього природного середовища, здоров'я населення та техногенні об'єкти, що впливають на нього;

3. Комплексне оброблення та аналіз даних спостережень та обліку, а також статистичної інформації.

Перелік заходів із моніторингу не є вичерпним та може коригуватись відповідно до зміни завдань Програми.

Згідно з ст. 17 ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» замовник СЕО у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення один раз на рік після надходження повної інформації щодо значень індикаторів. При проведенні моніторингу щодо наведених екологічних індикаторів необхідно навести значення індикаторів у попередньому та поточному періодах і визначити темп приросту/зменшення у порівнянні з попереднім періодом. За підсумками аналізу динаміки індикаторів проводиться оцінка результатів.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)

Документ державного планування розроблений з метою провадження діяльності на території Чернігівської міської територіальної громади (що знаходиться в межах Чернігівської області).

За проведеною оцінкою відсутня ймовірність транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у результаті затвердження та реалізації Програми.

11. Резюме нетехнічного характеру

Програма економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік є ключовим документом, який визначає розвиток громади в короткостроковій перспективі.

У Програмі визначено основні пріоритетні напрямки економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади в цілому та у відповідних галузях (сферах діяльності), завдання та заходи, спрямовані на реалізацію визначених пріоритетів.

З метою визначення потенційного негативного впливу планової діяльності на стан довкілля, а також можливих конфліктів з цілями екологічної політики, зазначеними в документах стратегічного характеру, було проаналізовано зміст Програми.

За підсумками СЕО підготовлено «Звіт про стратегічну екологічну оцінку проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік», щодо якого організовано інформування та обговорення громадськості міста та регіону.

Аналіз змін стану довкілля в місті виявив тенденції до збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, збільшення забору свіжої води та збільшення скидів зворотних вод, зростання обсягів накопичення відходів. Відзначається незначне зниження рівня захворюваності та показників смертності в громаді.

Реалізація документа державного планування має помірний вплив на зміну клімату. Заходи та інвестиційні проєкти в рамках Програми, за умов їх належного виконання, не несуть негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення, а також враховують можливості і переваги, які продукуються в результаті покращення екологічної ситуації у формі кумулятивних, мультиплікативних та синергетичних ефектів в межах регіональної господарської системи.

У Звіті СЕО проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2026 рік запропоновано впровадити інструменти ефективного і багатостороннього моніторингу впливів на довкілля, у тому числі на здоров'я населення. Запропоновано систему індикаторів проведення моніторингу відповідно до ключових екологічних викликів та потенційних ризиків реалізації Програми.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що в цілому розроблення проєкту Програми було проведено з вивченням та урахуванням ймовірних впливів на довкілля та стан здоров'я населення та з прагненням нівелювати негативні наслідки. Реалізація Програми за умови дотримання екологічних вимог має сприяти зменшенню антропогенного навантаження на довкілля, поліпшенню здоров'я населення та умов його життєдіяльності.